

MIX. X. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

**ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ**

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ-ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 5ος

**ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

**ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ**

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ – ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 5ος

Το βιβλίο αυτό είναι συνοψισμένη μορφή του έργου «Γραμματική της αρχαίας ελληνικής» του Μιχ. Χ. Οικονόμου, έκδοσης 1971 του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Η συνόψιση του βιβλίου έγινε με ευθύνη του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ).

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**
Ομάδα εργασίας για το Ινστιτούτο
Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**Προσαρμογή: Παππά Αλεξάνδρα ,
Εκπαιδευτικός**

**Επιμέλεια: Παπαζαφείρη Αικατερί-
νη, Εκπαιδευτικός**

**Επιστημονικός υπεύθυνος: Βασίλης
Κουρμπέτης, Σύμβουλος Α΄ του
ΥΠ.Π.Ε.Θ**

**Υπεύθυνη του έργου: Μαρία Γελα-
στοπούλου, Μ.Εδ. Ειδικής Αγωγής**

**Τεχνική υποστήριξη: Κωνσταντίνος
Γκυρτής, Δρ. Πληροφορικής**

**Συγγραφείς Προδιαγραφών
προσαρμογής των βιβλίων για το
Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτι-
κής:**

**Γιώργος Βουγιουκλίδης, Δάσκαλος
Ειδικής Αγωγής**

**Γελαστοπούλου Μαρία, Εκπαιδευτι-
κός Ειδικής Αγωγής**

**Γκυρτής Κωνσταντίνος, Καθηγητής
Πληροφορικής**

**Αξιολόγηση και τελικός έλεγχος των
προσαρμογών:**

**Γελαστοπούλου Μαρία, Εκπαιδευτι-
κός Ειδικής Αγωγής**

**Γκυρτής Κωνσταντίνος, Καθηγητής
Πληροφορικής**

28ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΑΟΡΙΣΤΟΙ Β΄ ΒΑΡΥΤΟΝΩΝ ΡΗΜΑ-
ΤΩΝ
ΠΟΥ ΚΛΙΝΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ
ΣΕ -ΜΙ

349. Μερικά βαρύτονα ρήματα (της α΄ συζυγίας) σχηματίζουν αόριστο β΄ κατά τα ρήματα σε -μι, που κλίνεται όπως ο αόρ. ἔστην (βλ. §339, Α΄, 2).

Τα ρήματα αυτά έχουν ρηματικό θέμα ισχυρό και αδύνατο, δηλ. έχουν χαρακτήρα:

1) η και ᾱ: βαίνω, αόρ. β΄ ἔ-βη-ν (ρ. θ. βη-, βᾱ-)

φθάνω, αόρ. β΄ ἔ-φθη-ν (ρ. θ. φθη-, φθᾱ-)

2) ā και ᾶ: (ἀπο)-δι-δρά-σκ-ω, αόρ. β΄ (ἀπ)έ-δρᾱ-ν (ρ. θ. δρᾱ-, δρᾶ-)

γηρά-σκ-ω, αόρ. β΄ ἐ-γήρᾱ-ν (ρ. θ. γηρᾱ-, γηρᾶ-)

3) η και ε: ῥέω, αόρ. β' ἐρ-ρύη-ν (ρ. θ. ῥυη-, ῥυε-).

4) ω και ο: ἀλ-ίσκ-ομαι, αόρ. β' ἐ-άλω-ν (θ. ἀλω-, ἀλο-) (βλ. §354)

γι-γνώ-σκ-ω, αόρ. β' ἔ-γνω-ν (θ. γνω-, γνο-) (βλ. §356)

ζῶ, αόρ. β' ἐ-βίω-ν (θ. βιω-, βιο-).

5) ū και ŷ: δύ-ομαι, αόρ. β' ἔ-δῦ-ν (ρ. θ. δῦ-, δῷ-)

φύ-ομαι, αόρ. β' ἔ-φῦ-ν (ρ. θ. φῦ-, φῷ-).

350. Παραδείγματα

θ. βη-, βᾶ-	θ. δρᾱ-, δρᾶ-	θ. ῥυη-, ῥυε-	θ. γνω-, γνο-	θ. δῦ-, δϋ
ΟΡΙΣΤΙΚΗ				
ἔ-βη-ν	ἔ-δρᾱ-ν	ἐρρύη-ν	ἔ-γνω-ν-	ἔ-δϋ-ν
ἔ-βη-ς	ἔ-δρα-ς	ἐρρύη-ς	ἔ-γνω-ς	ἔ-δϋ-ς
ἔ-βη	ἔ-δρα	ἐρρύη	ἔ-γνω	ἔ-δϋ
ἔ-βη-μεν	ἔ-δρα-μεν	ἐρρύη-μεν	ἔ-γνω-μεν	ἔ-δϋ-μεν
ἔ-βη-τε	ἔ-δρα-τε	ἐρρύη-τε	ἔ-γνω-τε	ἔ-δϋ-τε
ἔ-βη-σαν	ἔ-δρα-σαν	ἐρρύη-σαν	ἔ-γνω-σαν	ἔ-δϋ-σαν
ἔ-βη-τον	ἔ-δρα-τον	ἐρρύη-τον	ἔ-γνω-τον	ἔ-δϋ-τον
ἐ-βή-την	ἐ-δρά-την	ἐρρυή-την	ἐ-γνώ-την	ἐ-δύ-την

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ

βῶ ¹	δρῶ ¹	ῥυῶ ¹	γνῶ ¹	δύ-ω
βῆς	δρᾶς	ῥυῆς	γνῶς	δύ-ης
βῆς	δρᾶ	ῥυῆ	γνῶ	δύ-η
βῶμεν	δρῶμεν	ῥυῶμεν	γνῶμεν	δύ-ωμεν
κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.

1. Οι τύποι της υποτ. είναι συνηρημένοι: (βή-ω) βῶ, (δρά-ω) δρῶ, (ῥυή-ω) ῥυῶ, (γνώ-ω) γνῶ· πβ. (στή-ω) στῶ, (θή-ω) θῶ, (δώ-ω) δῶ.

ΕΥΚΤΙΚΗ

βαί-ην βαί-ης βαί-η κτλ.	δραί-ην δραί-ης δραί-η κτλ.	ρύει-ην ρύει-ης ρύει-η κτλ.	γνοί-ην γνοί-ης γνοί-η κτλ.	βαί-ην βαί-ης βαί-η κτλ.
-----------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	-----------------------------------

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ

βῆ-θι βή-τω βῆ-τε βά-ντων ή βή-τωσαν κ.τ.λ.	δρᾶ-θι δρά-τω δρᾶ-τε δρά-ντων ή δρά-τωσαν κ.τ.λ.		γνῶ-θι γνώ-τω γνῶ-τε γνό-ντων ή γνώ-τωσαν κ.τ.λ.	δῦ-θι δύ-τω δῦ-τε δύ-ντων ή δύ-τωσαν κ.τ.λ.
--	---	--	---	--

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

βῆ-ναι

δρᾶ-ναι

ῥυῆ-ναι

γνῶ-ναι

δῦ-ναι

ΜΕΤΟΧΗ

βὰς
(βάντος)

δρὰς
(δράντος)

ῥυεῖς
(ῥυέντος)

γνοῦς
(γνόντος)

δὺς
(δύντος)

βᾶσα
(βάσης)

δρᾶσα
(δράσης)

ῥυεῖσα
(ῥυείσης)

γνοῦσα
(γνούσης)

δῦσα
(δύσης)

βὰν
(βάντος)

δρὰν
(δράντος)

ῥυέν
(ῥυέντος)

γνὸν
(γνόντος)

δὺν
(δύντος)

29ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΛΛΑ ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Β΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -ΜΙ)

351. Άλλα ρήματα που κλίνονται ολικά ή μερικά κατά τα ρήματα σε -μι με διάφορες ανωμαλίες είναι τα εξής:

- 1) Το ρ. εἶμι (= είμαι). βλ. §274 - 275.
- 2) Το ρ. εἶμι (= θα πάω), (ρ. θ. ισχυρό εἶ-, αδύνατο ἴ-):

Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
εἶμι	ἦ-α ή ἦ-ειν
εἶ	ἦ-εις ή ἦ-εισθα
εἶσι(ν)	ἦ-ει
ἴ-μεν	ἦ-μεν
ἴ-τε	ἦ-τε
ἴ-ασι(ν)	ἦ-σαν ή ἦεσαν
ἴ-τον	ἦ-τον
ἴ-τον	ἦ-την

Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Ενεστώτας		
ἴ-ω ἴ-ης ἴ-η ἴ-ωμεν ἴ-ητε ἴ-ωσι(ν) ἴ-ητον ἴ-ητον	ἴ-οιμι ἢ ἴ-οίην ἴ-οις ἢ ἴ-οίης ἴ-οι ἢ ἴ-οίη ἴ-οιμεν ἴ-οιτε ἴ-οιεν ἴ-οιτον ἴ-οίτην	– ἴθι ἴ-τω – ἴ-τε ἴ-όντων ἢ ἴ-τωσαν ἴ-τον ἴ-των
Απαρ.	ἴ-έναι	
Μετοχή	ἴ-ὼν (ἰόντος), ἴ-οῦσα (ἰούσης), ἴ-ὸν (ἰόντος)	
Ρημ. επιθ.	ἴ-τὸς (ἄμαξ-ιτός), ἴ-τέον	
Παράγ.	εἰς-ι-τήριος κτλ.	

3) Το ρ. φημί (= 1) λέω· 2) συμφωνώ·
 3) ισχυρίζομαι), (ρ. θ. ισχυρό φη- ,
 αδύνατο φᾶ):

Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
φη-μί	ἔ-φην
φή-ς (ή φῆς)	ἔ-φη-σθα (ή ἔ-φη-ς)
φη-σὶ(v)	ἔ-φη
φα-μὲν	ἔ-φα-μεν
φα-τέ	ἔ-φα-τε
φα-σὶ(v)	ἔ-φα-σαν
φα-τὸν	ἔ-φα-τον
φα-τὸν	ἐ-φά-την
Μέλλοντας	φή-σω
Αόριστος	ἔ-φη-σα

Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Ενεστώτας		
φῶ φῆς φῆ φῶμεν φῆτε φῶσι(ν) φῆτον φῆτον	φαί-ην φαί-ης φαί-η φαί-ημεν (ή φαῖμεν) φαί-ητε (ή φαῖτε) φαί-ησαν (ή φαῖεν) φαί-ητον φαι-ήτην	— φά-θι φά-τω — φά-τε φά-ντων (ή φά-τωσαν) φά-τον φά-των
Απαρέμφατο	φά-ναι	
Μετοχή	φά-σκ-ων, φά-σκ-ουσα, φά-σκ-ον	
Ρημ. επίθ.	φατός, ἄ-φατος	
Παράγ.	φήμη, προφήτης κτλ.	

4) Το ρ. ἤμι (= λέω), (ρ. θ. ἡ-). Εύχρηστος ο παρατ. στο α' ενικό ἦν (= ἔφην) και το γ' ενικό ἦ (= ἔφη), στις παρενθετικές φράσεις: ἦν δ' ἐγὼ (= εἶπα εγώ), ἦ δ' ὅς (=εἶπε αυτός), ἦ δ' ἡ (= εἶπε αυτή).

5) Το ρ. κείμαι (= κείτομαι, εἶμαι τοποθετημένος), (ρ. θ. κει-). Ενεστώτας με σημασία παρακειμένου του ρ. τίθεμαι (βλ. §346, β):

Οριστική	
Ενεστώτας	κεῖ-μαι, κεί-σαι, κεί-ται, κεί-μεθα κ.τ.λ.
Παρατ. (με σημασία υπερσυντ.)	ἐ-κεί-μην, ἔ-κει-σο, ἔ-κει-το κτλ.
Μέλλοντας	κεί-σομαι, κεί-ση, κεί-σεται κτλ.

Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
— — κέ-ηται	— — κέ-οιτο	— κεῖ-σο κεί-σθω
— κέ-ησθε κέ-ωνται	— — κέ-οιντο	— κεῖ-σθε κ.τ.λ.
Απαρέμφατο	κεῖ-σθαι	
Μετοχή	κεί-μενος κει-μένη κεί-μενον	
Παράγ.	κειμήλιον, κοίτη (απ' όπου κοιτίς, κοιτών κτλ.)	

6) Το ρ. κάθημαι (σύνθετο από την πρόθ. κατὰ και το ποιητ. ρ. ἤμαι· ρ. θ. ἤσ- και ἤ-). Ο ενεστώτας με σημασία παρακειμένου του καθέζομαι:

Οριστική		
Ενεστώτας	κάθ-η-μαι, κάθ-η-σαι (κάθη), κάθ-η-ται, καθ-ή-μεθα κ.τ.λ	
Παρατατ.	έ-καθ-ή-μην, έ-κάθ-η-σο, έ-κάθ-η-το κ.τ.λ	
Και χωρίς αύξηση:	καθ-ή-μην, καθ-ῆ-σο, καθ-ῆ-το, καθ-ή-μεθα, καθ-ῆ-σθε, καθ-ῆ-ντο	
Μέλλ. (συ- νηρ.)	καθ-εδοῦμαι, καθ-εδεί, καθ-εδείται κτλ. (από το καθέζομαι)	
Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
—	καθ-ή-μην	—
—	—	κάθ-η-σο
καθῆται	—	καθ-ή-σθω
καθώμεθα	—	—
καθῆσθε	καθ-ῆ-σθε	—
καθῶνται	—	—
Απαρέμφ.	καθ-ῆ-σθαι	
Μετοχή	καθ-ή-μενος, -μένη, -μενον	

7) Το ρ. οἶδα (= ξέρω) (ρ. θ. ισχυρό
 Φειδ- = εἶδ- και με τροπή του ε σε ο:
 οἶδ-, αδύνατο θ. Φιδ- = ἰδ-). Το οἶδα
 είναι παρακείμε. β' του άχρηστου ρ.
 εἶδω και πήρε σημασία ενεστώτα
 (βλ. §359, 2).

Οριστική	
Ενεστώτας	Υπερσυντέλ. (με ση- μασία παρατ.)
οἶδ-α	ἤδ-ειν ή ἤδ-η
οἶσθ-α	ἤδ-εις ή ἤδ-ησθα
οἶδ-ε	ἤδ-ει ή ἤδ-ειν
ἴσ-μεν	ἤδ-ε-μεν ή ἤσ-μεν
ἴσ-τε	ἤδ-ε-τε ή ἤσ-τε
ἴσ-ασι(ν)	ἤδ-ε-σαν ή ἤσ-σαν
ἴσ-τον	ἤδ-ειτον ή ἤσ-τον
ἴσ-τον	ἤδ-είτην ή ἤσ-την
Μέλλοντας	εἶ-σομαι και εἶδή-σω

Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
εἶδῶ	εἰδείη-ν	—
εἶδῆς	εἰδείη-ς	ἴσ-θι
εἶδῆ	εἰδείη	ἴσ-τω
εἶδῶμεν	εἰδείη-μεν	—
εἶδῆτε	(εἰδεῖμεν)	ἴσ-τε
εἶδῶσι(ν)	εἰδείη-τε	ἴσ-των
εἶδῆτον	(εἰδεῖτε)	(ἴστωσαν)
εἶδῆτον	εἰδείη-σαν	ἴσ-τον
	(εἰδεῖεν)	ἴσ-των
	εἰδεῖ-τον	
	εἰδεί-την	
Απαρέμφ.	εἶδ-έναι	
Μετοχή γενική:	εἶδ-ὤς, εἶδ-υῖα, εἶδ-ὸς εἶδ-ότος, εἶδ-υίας, εἶδ-ότο	
Ρημ. επίθ.	ἴσ-τέον	
Παράγ.	εἶδησις, εἶδος	
επίρρ. : (από τη μετοχή) εἰδότης (= με επίγνωση, συνειδητά), ἴστωρ (= γνώστης, ἔμπειρος)· απ' αυτό: ἱστορία.		

8) Το ρ. δέδοικα ή δέδια (= φοβούμαι), (ρ. θ. ισχυρό δει- και με τροπή του ε σε ο: δει-, αδύνατο θ. δι-). Τούτο είναι παρακείμεν. του άχρηστου ρ. δείδω και έχει σημασία ενεστώτα. Εκτός από τους κανονικούς τύπους (δέδοικα, -κας, -κε κτλ.) έχει και ορισμένους εύχρηστους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι (πβ. §347), δηλ. κλίνεται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Οριστική		
Ενεστώτας		Μέλλ.
δέ-δοι-κα	ή δέ-δι-α	δεί-σομαι,
δέ-δοι-κας	δέ-δι-ας	-σει,
δέ-δοι-κε	δέ-δι-ε	-σεται
δε-δοί-καμεν	δέ-δι-μεν	κτλ.
δε-δοί-κατε	δέ-δι-τε	
δε-δοί-κασι(ν)	δε-δί-ασι(ν)	

Αόριστος	ἔ-δει-σα
Υπερσυντέλικος (με σημασ. παρατ.)	
έ-δε-δοί-κειν, -κεις, -κει, -κεμεν, -κετε, -κεσαν και έ-δέ-δι-σαν	
Υποτακτική	Προστακτική
—	—
—	(δέ-δι-θι)
δε-δί-η	(δε-δί-τω)
—	—
—	—
δε-δί-ωσι(v)	—
Απαρέμφατο	δε-δοι-κέναι ή δε-δι-έναι
Μετοχή	δε-δοι-κώς δε-δοι-κυΐα δε-δοι-κός ή δε-δι-ώς, δε-δι-υΐα, δε-δι-ός
Παράγωγα	δεί-μα (= τρόμος), δέος ουδ. (= φόβος)

9) Το **τέ-θνη-κα** (= έχω πεθάνει, είμαι νεκρός), παρακείμε. του ρ. **ἀποθνή-σκω** (ρ. **θαν-**, **θνα-**, **θνη-**, **θνε-**). Και τούτο εκτός από τους κανονικούς τύπους (**τέθνηκα**, **-κας**, **-κε** κτλ.) έχει και τους ακόλουθους τύπους κατά τα ρήματα σε **-μι** (πβ. §346):

Οριστ. **τέ-θνα-μεν**, **τέ-θνα-τε**, **τε-θνά-σι(ν)**. Υπερσυντ. **έ-τέ-θνα-σαν**. Απαρ. **τε-θνά-ναι**. Μετοχή: **τε-θνε-ώς** (γεν. **-ῶτος**), **τε-θνε-ῶσα** (γεν. **-ώσης**), **τε-θνε-ώς** ή **τε-θνε-ός** (γων. **-ῶτος**).

10) Το **βέβηκα** (= έχω βαδίσει), παρακείμε. του ρ. **βαίνω** (θ. **βη-**, **βᾶ-** που εκτός από τους κανονικούς τύπους έχει και τους ακόλουθους τύπους κατά τα ρήματα σε **-μι** (πβ. §346): Υποτακτική γ' πληθ. **βεβῶσι**. Μετοχή: **βεβώς**, **-ῶσα**, **-ώς**.

11) Το ἔοικα (= μοιάζω· ρ. θ. ισχυρό
Φικ = εἰκ- = και με τροπή του ε σε
ο: Φοικ- = οἰκ-· αδύνατο Φικ- = ἰκ-).
Τούτο είναι παρακείμενος του ἄ-
χρηστου ρ. εἰκ-ω και έχει σημασία
ενεστῶτα. Κλίνεται ἔτσι: Παρακείμ.
Οριστ. ἔ-οικ-α, -ας, -ε, ἐ-οἰκ-αμεν,
-ατε, -ασι και εἶξασι (από το εἰκ-σασι).
Υποτ. ἐ-οἰκ-ω, -ης, -η κτλ. Ευκτ.
ἐ-οἰκ-οιμι, -οις, -οι κτλ. Προστ. λείπει.
Απαρ. εἰκ-έναι (και μεταγεν. ἐ-οικ-έναι).
Μετ. εἰκῶς (-ότος), εἰκυῖα (-υίας),
εἰκὸς (-ότος) (και μεταγ. ἐ-οικ-ῶς,
-υῖα, -ός). Υπερσ. (με σημασία παρατ.)
ἐ-ῶκ-ειν, ἐ-ῶκ-εις, ἐ-ῶκ-ει κτλ.

12) Το απρόσωπο χρή (= εἶναι
ανάγκη, πρέπει): Οριστ. ενεστ. χρή.
Παρατ. χρήν ἢ ἐχρήν. Υποτ. χρή.
Ευκτ. χρεῖη. Απαρ. χρήναι. Μετοχή
μόνο ουδ. τό χρεῶν με σημασία ου-
σιαστικού (βλ. §152, 1).

13) Το απρόσωπο εἵμαρται (= είναι πεπρωμένο). Τούτο είναι παρακείμε. του ποιητ. ρ. μείρομαι (= παίρνω το μέρος που μου ανήκει) (ρ. θ. σμερ-(-μερ, -μορ) και σμαρ-). Εύχρηστοι τύποι: το γ' εν. του παρακ. εἵμαρται (από αρχικό τύπο σέ-σμαρ-ται), το γ' εν. του υπερσυντ. εἵμαρ-το και η μετοχή του παρακ. εἵμαρμένος (μάλιστα στο θηλ. εἵμαρμένη σαν ουσιαστ. με παράλειψη του μοῖρα).

14) Το απρόσωπο πέπρωται (= είναι πεπρωμένο). Τούτο είναι παρακ. ρήματος άχρηστου στον ενεστώτα, που έχει αόρ. β' ἔ-πορ-ον (ποιητ. = ἔδωσα) (ρ. θ. πορ-, με μετάθεση και έκταση του ο: πρω-). Εύχρηστοι τύποι: το γ' εν. του παρακ. πέ-πρω-ται ή πε-πρω-μένον ἔστί, το γ' εν. του υπερσ. ἔ-πέ-πρω-το και η μετοχή του παρακ. ἡ πεπρωμένη (ενν. μοῖρα), τὸ πεπρωμένον (ενν. μέρος).

30ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ, ΑΠΟΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΑ

Α΄. Ρήματα ανώμαλα

352. Ανώμαλα λέγονται τα ρήματα που παρουσιάζουν διάφορες ανωμαλίες ή κατά το σχηματισμό ή κατά τη σημασία των χρόνων.

1. Ρήματα ανώμαλα κατά το σχηματισμό των χρόνων

I. Πρόσφυμα ε

353. Σε μερικά ρήματα το ρηματικό θέμα μεγαλώνει κατά μία συλλαβή παίρνοντας στο τέλος το πρόσφυμα

-ε-, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα:

α) του ενεστώτα και του παρατατικού:

(δοκ-έ-ω) δοκῶ (= φαίνομαι) (ρ. θ. δοκ-, θ. ενεστ. δοκε-, (ῶθ-έ-ω) ῶθῶ (ρ. θ. ῶθ-, θ. ενεστ. ῶθε-) κ.ά.

β) μερικών από τους άλλους χρόνους:

μέν-ω (ρ. θ. μεν-, χρον. θ. μενε- και εμπρός από σύμφωνο μενη-), νέμ-ω (= μοιράζω, βόσκω) (ρ. θ. νεμ-, χρον. θ. νεμε-, νεμη-) κ.ά.

γ) όλων των άλλων χρόνων εκτός

από τον ενεστώτα και τον παρατα-

τικό: βούλ-ομαι (ρ. θ. βουλ-, χρον. θ.

βουλε- και εμπρός από σύμφωνο

βουλη-), δέ-ω (= έχω ανάγκη) (ρ. θ.

δε-, χρον. θ. δεε-, δεη-), ἐθέλ-ω ή

θέλ-ω (ρ. θ. ἐθελ-, χρον. θ. ἐθελε-,

ἐθελη-), μέλλ-ω (ρ. θ. μελλ-, χρον. θ.

μελλε-, μελλη-) ὀφείλ-ω (ρ. θ. ὀφελ.

= ὀφειλ-, χρον. θ. ὀφειλε-, ὀφειλη-),

οἶ-ο-μαι και οἶ-μαι (= φρονώ) (ρ. θ. οἶ-, χρον. θ. οἶε-, οἶη-) κ.ά.

II. Πρόσφυμα σκ ή ισκ

354. Σε μερικά ρήματα το ρηματικό θέμα παίρνει στο τέλος του το πρόσφυμα -σκ- ή -ισκ-, για να σχηματιστεί το θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού: ἀρέ-σκ-ω, βλώ-σκ-ω (ποιητ. = έρχομαι), βό-σκ-ω, γηρά-σκ-ω, μεθύ-σκ-ω, πά-σχ-ω (από το πάθ-σκ-ω), φά-σκ-ω (= λέω), χά-σκ-ω· ἀλ-ίσκ-ομαι (= πιάνομαι, κυριεύομαι), ἀναλ-ίσκ-ω (= ξοδεύω), εὖρ-ίσκ-ω, θνήσκ-ω (από το θνη-ίσκ-ω), θρώσκ-ω (ποιητ. τινάζομαι, πηδῶ· από το θρω-ίσκ-ω) κ.ά.

III. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός

355. Σε μερικά ρήματα, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, το ρηματικό θέμα παίρνει στην αρχή του ενεστωτικό αναδιπλασιασμό (βλ. §337):

βι-βάζω (= βάζω) (ρ. θ. βα-, με ενεστ. αναδιπλ. βι-βα- και από αναλογία προς τα ρ. σε -άζω: βιβάζ-ω· στο ρήμα αυτό ο ενεστωτικός αναδιπλασιασμός φυλάγεται σε όλους τους χρόνους και τα παράγωγα· γί-γν-ομαι (ρ: θ. γεν-, με συγκοπή γν- και με ενεστ. αναδιπλ. γι-γν-)· πί-πτ-ω (ρ. θ. πετ-, με συγκοπή πτ- και με ενεστωτικό αναδιπλ. πι-πτ-)· τί-κτ-ω (ρ. θ. τεκ-, με συγκοπή τκ-, με ενεστ. αναδιπλ. τι-τκ- και με μετάθεση τι-κτ-).

ἴ-σχ-ω (= ἔχω) (ρ. θ. σεχ.-, με συγκοπή σχ- και με ενεστ. αναδιπλ. σι-σχ- = ἴ-σχ-, με ψιλῆ. γιατί ακολουθεί χ· βλ. §64, 1 κ.ά.

IV. Ενεστωτικός, αναδιπλασιασμός και πρόσφυμα σκ

356. Σε μερικά ρήματα, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, το ρηματικό θέμα παίρνει στην αρχή του ενεστωτικό αναδιπλασιασμό και στο τέλος πρόσφυμα -σκ-:

βι-βρώ-σκ-ω (ποιητ. = τρώγω) (ρ. θ. βρω-), γι-γνώ-σκ-ω (ρ. θ. γνω-), ἀπο-δι-δρά-σκ-ω (ρ. θ. δρα-), πι-πρά-σκ-ω (= πουλώ) (ρ. θ. πρα-, πβ. πρατήριον), τι-τρώ-σκ-ω (ρ. θ. τρω-), μι-μνή-σκ-ω (= υπενθυμίζω) (ρ. θ. μνη-, χρον. θ. μι-μνη-σκ- = μι-μνήσκ-) κ.ά.· ἔτσι και δι-δά-σκ-ω (ρ.

θ. δα-), που κρατεί τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό σε όλους τους χρόνους.

V. Πρόσφυμα ν, αν, νε, νι ή νυ, σ

357. Σε μερικά ρήματα το ρηματ. θέμα, για να σχηματιστεί το χρον. θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, παίρνει στο τέλος του:

α´) το πρόσφυμα ν: δάκ-ν-ω (= δαγκάνω) (ρ. θ. δακ-), κάμ-ν-ω (= κουράζομαι) (ρ. θ. καμ-), πί-ν-ω (ρ. θ. πι-), τέμ-ν-ω (ρ. θ. τεμ-) τί-ν-ω (= πληρώνω) (ρ. θ. τει- και τῖ-) φθά-ν-ω (ρ. θ. φθη- και φθα-), φθί-ν-ω (ρ. θ. φθι-) κ.ά.

β´) το πρόσφυμα αν: αίσθ-άν-ομαι, ἄμαρτ-άν-ω, (ἄπ)εχθ-άν-ομαι (= γίνομαι μισητός), αύξ-άν-ω, βλαστ-άν-ω, (κατα)δαρθ-άν-ω (= κοιμούμαι) (ρ. θ. δαρθ-),

ὀλισθ-άν-ω (= γλιστρῶ) κ.ά.

γ´) το πρόσφυμα αν μετά το χαρακτήρα και συγχρόνως ένα ν εμπρός από το χαρακτήρα:

λα-ν-θ-άν-ω (ρ. θ. λαθ-), μα-ν-θ-άν-ω

(ρ. θ. μαθ-), πυ-ν-θ-άν-ομαι (ρ. θ.

πυθ-), (θι-ν-γ-άν-ω) θιγγ-άν-ω (= εγγί-ζω)

(ρ. θ. θιγ-), (λα-ν-χ-άν-ω) λαγχ-άν-ω

(ρ. θ. λαχ-), (τυ-ν-χ-άν-ω) τυγχ-άν-ω

(ρ. θ. τυγ-), (λα-ν-β-άν-ω) λαμβ-άν-ω

(ρ. θ. λαβ-), (λι-ν-π-άν-ω) λιμπ-άν-ω

(= αφήνω) (ρ. θ. λιπ-) κ.ά.· βλ.

§70, 5.

δ´) το πρόσφυμα νε: (ἀφ-ικ-νέ-ομαι)

ἀφ-ικνοῦμαι (ρ. θ. ἰκ-), (ὑπ-ι-σχ-νέ-ομαι)

ὑπ-ισχνοῦμαι (ρ. θ. σεχ-, σχ-, σι-σχ-, ἰσχ-

· πβ. §355, ρ. ἴσχω) κ.ά.

ε´) το πρόσφυμα νι ή νυ (με μετά-

θεση του ι ή υ εμπρός από το χαρακτήρα):

βαίν-ω (ρ. θ. βη-, βᾶ: βάνι-ω = βαίνω),

ἐλαύν-ω (ρ. θ. ἐλα-: ἐλά-νυ-ω = ἐλαύνω)

κ.ά.

**ς´) το πρόσφυμα σ: (ἀλέκ-σ-ω)
ἀλέξω (= αποκρούω), (ἔπ-σ-ω) ἔψω,
(αὔγ-σ-ω) αὔξω και (αύγ-σ-άν-ω)
αύξάνω.**

VI. Συνώνυμα θέματα

**358. Μερικῶν ρημάτων οι χρόνοι
δεν σχηματίζονται από ένα ρηματικό
θέμα, παρά από δύο ή περισσότερα
θέματα συνώνυμα, που έχουν δηλαδή
διαφορετική ετυμολογία, αλλά την
ίδια περίπου σημασία. Έτσι λ.χ.
σχηματίζουν τους διάφορους χρόνους
τα ρήματα:**

**ἀγορεύω (θ. ἀγορευ-, ἔρε-, ῥε- = ῥη-,
εἶπ-).**

αἰρέω -ῶ (θ. αἶρε- = αἶρη-, Φελ- = ἐλ-).

εἶμι (θ. ἐσ-, γεν-)

**ἔρχομαι (θ. ἐρχ-, εἶ- και ἰ-, ἐλευθ-,
ἐλυθ-, ἐλθ-).**

ἐσθίω (θ. ἐδ-, ἐδε- = ἐδη-, ἐσθι-, φαγ-).
ζῶ (θ. ζη-, βιω-, βιο-).
λέγω (θ. λεγ-, Φερε- = ἔρε- = ἔρη-, ῥε- = ῥη-, Φειπ- = εἶπ-).
τρέχω (θ. θρεχ- = τρεχ- §69, 1. δραμ-, δραμε- = δραμη-).
φέρω (θ. φερ-, οἶ-, ἐνεκ- και ἐνκ- = ἐγκ- §62, 1).
ὁράω -ῶ (θ. Φορα- = ὄρα-, ὀπ-, Φειδ- = εἶδ-, Φιδ- = ἰδ-).
ὠνέομαι -οὔμαι (θ. Φωνε- = ὠνε-, πρια-) κ.ά.

2. Ρήματα ανώμαλα κατὰ τη σημασία των χρόνων

359. Μερικοί χρόνοι ορισμένων ρημάτων της αρχαίας ελληνικής δεν έχουν σημασία σύμφωνη με την κατάληξή τους. Ἐτσι μερικά έχουν:

1) ενεστώτα με σημασία παρακειμένου, παρατατικό με σημασία υπερσυντελικού ή αορίστου και απλό μέλλοντα με σημασία συντελεσμένου μέλλοντα:

ἤκω (= ἔχω ἔρθῃ), ἤκον (= εἶχα ἔρθῃ ἢ ἤρθα), ἤξω (= θα ἔχω ἔρθῃ)· οἴχομαι (= ἔχω φύγῃ), ὤχομαι (= εἶχα φύγῃ) κ.ά.·

2) παρακείμενο με σημασία ενεστώτα και υπερσυντέλικο με σημασία παρατατικού:

οἶδα (= ξέρω), ἤδειν (= ἤξερα) - δέδοικα ἢ δέδια (= φοβούμαι), ἐδεδοίκειν (= φοβόμουν)·

εἶωθα (= συνηθίζω), εἶώθειν (= συνηθίζα) - ἔοικα (= μοιάζω), ἐώκειν (= ἔμοιαζα) κ.ά.·

3) μέσο μέλλοντα με σημασία ενεργητική:

ἄδω - ἄσομαι· ἀκούω - ἀκούσομαι· ἀμαρτάνω - ἀμαρτήσομαι· βαίνω -

βήσομαι· γελῶ - γελάσομαι· γιγνώσκω - γνώσομαι· δάκνω - δήξομαι· θέω (= τρέχω) - θεύσομαι· λαγχάνω - λήξομαι· λαμβάνω - λήψομαι· μανθάνω - μαθήσομαι· ὄμνυμι - ὁμοῦμαι· ὀρῶ - ὄψομαι· τίκτω - τέξομαι· τυγχάνω - τεύξομαι κ.ά.·

4) μέσο μέλλοντα με σημασία παθητική:

ἀδικῶ - ἀδικήσομαι (= θ' αδικηθῶ από άλλον)· ἀλίσκομαι - ἀλώσομαι (= θα πιαστῶ ή θα κυριευθῶ από άλλον)· γεννῶ - γεννήσομαι· θεραπεύω - θεραπεύσομαι· κωλύω - κωλύσομαι· οἰκῶ - οἰκήσομαι· πάσχω - πείσομαι· φύω - φύσομαι κ.ά.·

5) παθητ. αόριστο με σημασία μέση:
αἰσχύνομαι - ἤσχύνθην· ἀνιῶμαι (= λυπούμαι) - ἠνιάθην (= λύπησα τον εαυτό μου)· δέομαι - ἐδεήθην· λυπούμαι - ἔλυπήθην· ὀρμῶμαι - ὠρμή-

θην· πορεύομαι - έπορεύθην· φο-
βοῦμαι - έφοβήθην κ.ά.

6) παθητ. μέλλοντα και παθητ. αό-
ριστο με σημασία μέση:

άπαλλάττομαι - άπαλλαγήσομαι -

άπηλλάγην· (έκ)πλήττομαι -

(έκ)πλαγήσομαι - (έξ)επλάγην· μι-

μνήσκομαι - μνησθήσομαι - έμνή-

σθην· φαίνομαι - φανήσομαι - έφάνην

κ.ά.·

7) ενεργητ. αόρ. β´, παρακείμ. και
υπερσυντέλικο με σημασία αμετά-
βατη:

ϊστημι, ενεργ. αόρ., β´ έσθην, παρακ.
έστηκα·

φύω, ενεργ. αόρ. β´ με μέση διάθ.

έφυν (= υπήρξα από τη φύση, έγι-

να), ενεργ. παρακ. με μέση διάθ.

πέφυκα (= έχω γίνει, είμαι πλασμένος

από τη φύση), ενεργ. υπερσ. με μέση

διάθ. έπεφύκειν (= είχα γίνει, ήμουν

πλασμένος από τη φύση) κ.ά.

Β΄ . Ρήματα αποθετικά

360. Αποθετικά λέγονται τα ρήματα που έχουν μόνο μέση φωνή (όπως τα νεοελλ. ρ.: αισθάνομαι, δέχομαι, έρχομαι, σέβομαι κ.ά.).

Από τα αποθετικά ρήματα:

1. λέγονται μέσα αποθετικά όσα έχουν μόνο μέσο αόριστο (α΄ ή β΄) με ενεργητική διάθεση:

αΐσθάνομαι - ήσθόμην, άσπάζομαι - ήσπασάμην, έντέλλομαι - ένετειλάμην. έπομαι - έσπόμην, θεώμαι (= παρατηρώ) - έθεασάμην, καρπούμαι - έκαρπωσάμην, μηχανώμαι (= επινοώ, μηχανεύομαι) - έμηχανησάμην, πυνθάνομαι - έπυθόμην, ύπισχνούμαι - ύπεσχόμην, φθέγγομαι - έφθειγξάμην κ.ά.

2. λέγονται παθητικά αποθετικά όσα έχουν αόριστο μόνο παθητικό μ΄ ενεργητική διάθεση:

ἀμιλλῶμαι - ἡμιλλήθην, βούλομαι -
ἐ(ή)βουλήθην, διανοοῦμαι - διενοήθην,
δύναμαι - ἐ(ή)δυνήθην, ἐναντιοῦμαι -
ἠναντιώθην, ἐπιμελοῦμαι - ἐπεμελήθην.
οἶομαι και οἶμαι (= φρονώ) - ὤήθην
κ.ά.

**3. λέγονται μεικτὰ αποθετικὰ ὅσα
ἔχουν και μέσο αόριστο μ' ενεργη-
τική διάθεση και παθητικό αόριστο
με παθητική διάθεση:**

αἰτιῶμαι (= κατηγορώ) - ἠτιασάμην
(= κατηγορήθηκα) - ἠτιάσθην (= κατη-
γορήθηκα).

βιάζομαι (= στενοχωρώ) - ἐβιασάμην
(= στενοχώρησα) - ἐβιάσθην (= στε-
νοχωρήθηκα).

δωροῦμαι (= χαρίζω) - ἔδωρησάμην
(= χάρισσα) - ἔδωρήθην (= δόθηκα
σαν δῶρο).

ἐργάζομαι - εἰργασάμην (= τελείωσα
κάποια εργασία, ἔκαμα) - εἰργάσθην
(= εκτελέστηκα, ἔγινα).

ἰῶμαι (= γιατρεύω) - ἰασάμην (= γιά-
τρεψα) - ἰάθην (= γιατρεύτηκα, θε-
ραπεύτηκα)·

κτῶμαι (= αποκτώ) - ἔκτησάμην (=
απόκτησα) - ἔκτήθην (= αποκτήθηκα)·
λυμαίνομαι (= βλάπτω) - ἔλυμηνάμην
(= έβλαψα) - ἔλυμάνθην (= βλάφτηκα)·
μιμοῦμαι (= κάνω κάτι κατ' απομί-
μηση, παριστάνω) - ἔμιμησάμην (=
έκαμα κάτι κατ' απομίμηση, παρά-
στησα) - ἔμιμήθην (= έγινε κάτι κατ'
απομίμηση)·

χρῶμαι (= χρησιμοποιώ) - ἔχρησάμην
(= χρησιμοποίησα) - ἔχρησθην (=
χρησιμοποίηθηκα)·

ῶνοῦμαι (= αγοράζω) - ἔπριάμην
(= αγόρασα) - ἔωνήθην (= αγорάστηκα)
κ.ά.

Γ' . Ρήματα απρόσωπα ή τριτο- πρόσωπα

**361. Ρήματα απρόσωπα ή τριτο-
πρόσωπα λέγονται εκείνα που συ-
νηθίζονται μόνο ή κυρίως στο τρίτο
πρόσωπο, χωρίς προσωπικό υπο-
κείμενο (πβ. τα νεοελλ. πρέπει, μέλει
κτλ.). Συνηθισμένα απρόσωπα ρήμα-
τα στην αρχαία ελληνική είναι:**

**1) τα ρ. δεῖ (= πρέπει), χρή (βλ. §351,
12), προσήκει (= αρμόζει), δοκεῖ (= φαίνεται), μέλει (μοι) [= (με) νοιάζει, υπάρχει φροντίδα], μεταμέλει (= έρχεται μετάνοια· μεταμέλει μοι = μετανιώνω, μεταμέλει σοι = μετανιώνεις κτλ.), μέτεστι (= υπάρχει συμμετοχή· μέτεστί μοί τινος = συμμετέχω σε κάτι), ἔνεστι (= είναι δυνατό, μπορεί), ἔξεστι (= επιτρέπεται), εἴμαρται, πέπρωται (βλ. §351, 13 και 14) κτλ.**

2) Τα ρ. λέγεται, όμολογεΐται, άγγέλλεται, άδετα, θρυλεΐται, νομί- ζεται κτλ., όταν έχουν υποκείμενο απαρέμφατο.

31ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Επιρρήματα

362. Επιρρήματα λέγονται οι άκλι- τες λέξεις που προσδιορίζουν κυ- ρίως τα ρήματα και φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, βεβαΐωση ή άρνηση κτλ.

Τα επιρρήματα κατά τη σημασία τους είναι:

1) τοπικά (όσα σημαΐνουν τόπο): ποϋ; πη; ποι; όπου, ένθα, ένθάδε,

ἐκεῖ, αὐτοῦ, ἄνω, κάτω, ἐγγύς, ἔσω, ἔξω κ.ά.

2) **χρονικά** (όσα σημαίνουν χρόνο):
πότε; ὅτε, τότε, ὀπηνίκα, πηνίκα;
ποτέ (= κάποτε), νῦν, πρίν, ἔπειτα,
πάλαι, χθές, σήμερον, αὔριον, αὔ,
αὔθις (= πάλι) κ.ά.

3) **τροπικά** (όσα σημαίνουν τρόπο):
πῶς; πῆ; οὔτω(ς), ὣδε (= ἔτσι), ὅπως,
ὡς (= καθώς), ὥσπερ, εὔ, καλῶς,
κακῶς, σωφρόνως κ.ά.

4) **ποσοτικά** (όσα σημαίνουν ποσό):
πόσον; ὅσον, τόσον, ὀπόσον, πολύ,
μάλα, ἄγαν, λίαν, πάνυ, σφόδρα, ὀλί-
γον, ποσάκις, τοσάκις, πολλάκις, δίς,
τρίς, τετράκις κτλ.

5) **βεβαιωτικά** (όσα σημαίνουν βε-
βαίωση): ναί, μάλιστα, δῆ (= βέβαια),
δῆτα (= βέβαια, χωρίς αμφιβολία), ἦ
(= αλήθεια) κ.ά.

6) **αρνητικά** (όσα σημαίνουν ἄρνη-
ση): οὐ (βλ. §61, 2), μή·

7) διστακτικά (όσα σημαίνουν δισταγμό): ἄρα (= άραγε), μῶν (= μήπως), τάχα, ἴσως κ.ά.

Συσχετικά επιρρήματα

363. Από τα τοπικά, χρονικά, τροπικά και ποσοτικά επιρρήματα:

1) όσα εισάγουν ερώτηση λέγονται ερωτηματικά· 2) όσα έχουν αόριστη σημασία λέγονται αόριστα· 3) όσα σημαίνουν δείξιμο λέγονται δεικτικά· 4) όσα αναφέρονται σε λέξη άλλης πρότασης λέγονται αναφορικά.

Τα ερωτηματικά, τα αόριστα, τα δεικτικά και τα αναφορικά επιρρήματα λέγονται μαζί συσχετικά επιρρήματα (πβ. §§243 - 244).

Ερωτηματικά	Αόριστα	Δεικτικά	Αναφορικά
Τοπικά			
Για στάση σ' έναν τόπο			
πού;	πού (= κά- που)	ἐνθάδε, ἐνταῦθα, αὐτοῦ, ἐκεῖ	οὔ (= ἐκεῖ όπου), ὅπου, ἐνθα, ὅθι
Για κίνηση από έναν τόπο			
ποῖ; (= προς ποιο μέρος;)	ποῖ (= κάπου, προς κάποιο μέρος)	ἐνθάδε, ἐνταῦθα, αὐτόσε, ἐκεῖσε	οἶ, ὅποι (= προς τα ἐκεῖ όπου), ἐνθα
Για κίνηση προς έναν τόπο			
πόθεν;	ποθὲν (= από κάποιο μέρος)	ἐνθένδε (= απ' εδώ), ἐντεῦθεν, ἐκείθεν	ὅθεν (= απ' όπου), ὀπόθεν, ἐνθεν

Ερωτημα- τικά	Αόριστα	Δεικτικά	Αναφορικά
Χρονικά			
πότε; πη- νικά; (= κατά ποια ώρα;)	ποτέ (= κάποτε)	τότε, τηνίκα, τηνικάδε, τηνι- καῦτα (= εκείνη την ώρα)	ότε, όποτε, ήνί- κα, όπηνίκα (= την ώρα που)
Τροπικά			
πῶς;	πῶς (= κάπως)	οὔτω(ς), ὤδε (= έτσι, ως εξής)	ὡς (= όπως), ὥσπερ (= όπως ακριβώς), ὅπως

Ερωτημα- τικά	Αόριστα	Δεικτικά	Αναφορικά
Τοπικά ή τροπικά			
πῆ; (= σε ποιο μέρος; πού; - ή πώς;)	πῆ (= σε κά- ποιον τόπο, κάπου - ή κάπως)	τῆδε, ταύ- τη (= σ' αυ- τόν τον τό- πο, εδώ - ή έτσι)	ἧ, ὅπη (= όπου - ή όπως)
Ποσοτικά			
πόσον;		τόσον, το- σόνδε, το- σοῦτον	ὅπου, ὀπό- σον

2. Προθέσεις

364. Προθέσεις λέγονται οι άκλιτες λέξεις που συνήθως μπαίνουν εμπρός από κλιτές λέξεις και φανερώνουν διάφορες σχέσεις, όπως τα επιρρήματα.

365. Από τις προθέσεις:

- 1) λέγονται κύριες προθέσεις όσες χρησιμοποιούνται και στη σύνταξη εμπρός από τις πλάγιες πτώσεις των πτωτικών (π.χ. ἐν τῇ πόλει, σὺν αὐτῷ) και σε σύνθεση με άλλες λέξεις (π.χ. ἔντιμος, συντυγχάνω· βλ. §421)· αυτές είναι 18, οι 6 μονοσύλλαβες και οι 12 δισύλλαβες: εἰς, ἐν, ἐκ ἢ ἐξ, πρό, πρὸς, σύν· ἀνά, διά, κατά, μετά, παρὰ - ἀμφί, ἀντί, ἐπί, περὶ - ἀπό, ὑπό - ὑπέρ·
- 2) λέγονται καταχρηστικές προθέσεις όσες χρησιμοποιούνται

μόνο στη σύνταξη εμπρός από τις πλάγιες πτώσεις των πτωτικών (και όχι σε σύνθεση με άλλες λέξεις)· αυτές είναι οι ακόλουθες εννιά:

α) με γενική: ἄχρι, μέχρι, ἄνευ, χωρίς, πλὴν, ἔνεκα ἢ ἔνεκεν (π.χ. ἄχρι τῆς νυκτός, μέχρι τοῦδε κτλ.)·

β) μ' αιτιατική: ὡς, νή, μὰ (π.χ. ὡς ἐμὲ = σ' ἐμένα, προς ἐμέ· νή τὸν Δία· μὰ τοὺς θεούς).

3. Σύνδεσμοι

366. Σύνδεσμοι λέγονται οι ἀκλιτες λέξεις που χρησιμεύουν για να συνδέουν με ορισμένους τρόπους λέξεις ἢ προτάσεις μεταξύ τους: ἐγὼ καὶ σὺ – ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες καὶ ἦρχοντο ἀντίοι ἰέναι πρὸς τοὺς πολεμίους.

367. Οι σύνδεσμοι κατὰ τη σημασία τους εἶναι συμπλεκτικοί, διαζευ-

κτικοί (ή διαχωριστικοί), αντιθετικοί (ή εναντιωματικοί), παραχωρητικοί (ή ενδοτικοί), χρονικοί, αιτιολογικοί, τελικοί, συμπερασματικοί, ειδικοί, υποθετικοί, ερωτηματικοί, ενδοιαστικοί (ή διστακτικοί).

1) Συμπλεκτικοί λέγονται οι σύνδεσμοι που συμπλέκουν, δηλ. συνενώνουν (καταφατικά ή αποφατικά), λέξεις ή προτάσεις:

καταφατικοί: τε, καί· άποφατικοί: ούτε, μήτε - ούδέ, μηδέ.

2) Διαζευκτικοί ή διαχωριστικοί λέγονται οι σύνδεσμοι που συνδέουν διαζευκτικά (δηλ. διαχωριστικά) λέξεις ή προτάσεις: ή, ήτοι, είτε, έάντε, άντε, ήντε.

3) Αντιθετικοί ή εναντιωματικοί λέγονται οι σύνδεσμοι που σημαίνουν ότι εκείνα που συνδέονται με αυτούς

είναι αντίθετα μεταξύ τους: μέν, δέ, μέντοι, ὅμως, ἀλλά, ἀτάρ (= ὅμως), μὴν (= ὅμως), ἀλλὰ μὴν (= ἀλλά ὅμως), καὶ μὴν (= καὶ ὅμως), οὐ μὴν ἀλλὰ (= ἀλλά ὅμως), καίτοι (= καὶ ὅμως).

4) Παραχωρητικοὶ ἢ ενδοτικοὶ λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς ὁποῖοι συνδέονται δύο νοήματα κάπως ἀσυμβίβαστα μεταξύ τοὺς καὶ πού το ἓνα δηλώνει παραχώρηση (συγκατάβαση) πρὸς το ἄλλο (πβ. τα νεοελλ. ἀν καὶ ο καιρός δεν είναι καλός, θα πάω στο κυνήγι - εργάζεται, μολονότι είναι ἄρρωστος).

Παραχωρητικοὶ σύνδεσμοι εἶναι:
εἰ καί, ἄν καὶ - καὶ εἰ, καὶ ἄν, κἂν (= καὶ ἀν ἀκόμη) - οὐδ' εἰ, οὐδ' ἔάν, μήδ' ἔάν (= οὔτε καὶ ἀν) - καίπερ (= ἀν καὶ): νοεῖς τοῦτο, εἰ καὶ μὴ ὀρᾶς - γελαῖ δ' ὁ μῶρος, κἂν (= καὶ ἀν) τι μὴ γελοῖον ἦ.

5) Χρονικοί λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται πρόταση που καθορίζει το χρόνο μιας ενέργειας:

ὡς - ὅτε, ὁπότε - ὅσάκις, ὀποσάκις - ἡνίκα, ὀπηνίκα - ἐπεί, ἐπειδή - ὅταν, ὀπόταν, ἐπάν, ἐπειδὸν - ἕως, ἔστε, ἄχρι, μέχρι, πρίν.

6) Αιτιολογικοί λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται ένα νόημα που είναι αιτία ή δικαιολογία άλλου:

γὰρ - ὅτι, ὡς, διότι, ἐπεί, ἐπειδή.

7) Τελικοί λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται πρόταση που φανερώνει το τέλος (δηλ. το σκοπό) μιας ενέργειας:

ἵνα, ὅπως, ὡς (= για να).

8) Συμπερασματικοί λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται ένα νόημα που φανερώνει συμπέρασμα άλλου προηγουμένου:

ἄρα, δή, δήτα, οὖν, τοίνυν, τοιγάρ-
τοι, τοιγαροῦν - οὔκουν, οὔκοῦν -
ὥστε, ὥς.

9) **Ειδικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με
τους οποίους εισάγεται πρόταση
που συμπληρώνει την έννοια άλλης
πρότασης ως αντικείμενο ή ως υ-
ποκείμενο ή επεξηγεί κάποια λέξη
άλλης πρότασης: ὅτι, ὥς.

10) **Υποθετικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι
που εισάγουν υπόθεση:
εἰ, ἐάν, ἄν, ἤν.

11) **Ενδοιαστικοί** ή **διστακτικοί** λέ-
γονται οι σύνδεσμοι με τους οποί-
ους εισάγεται πρόταση που εκφρά-
ζει ενδοιασμό (δηλ. φόβο ή δισταγ-
μό για κάτι ανεπιθύμητο): μή, μή οὔ.

4. Επιφωνήματα

368. Επιφωνήματα λέγονται οι ά-
κλιτες λέξεις που φανερώνουν ψυ-
χικό πάθημα, όπως θαυμασμό, εν-

θουσιασμό, χαρά ή αγανάκτηση, αποστροφή, λύπη κτλ.

369. Τα επιφωνήματα της αρχαίας ελληνικής είναι:

1. θαυμαστικά: ᾗ! ὦ! βαβαί! παπαῖ!

2. γελαστικά: ᾗ - ᾗ - ᾗ!

3. θειαστικά (δηλ. όσα φανερώνουν ενθουσιασμό): εὐοῖ! εὐάν!

4. σχετλιαστικά (δηλ. όσα φανερώνουν λύπη ή αγανάκτηση): ἰώ! ἰού! οὐαί! οἴμοι! φεῦ! παπαῖ!

5. κλητικό: ὦ.

5. Μόρια

370. Μόρια λέγονται άκλιτες λέξεις, οι περισσότερες μονοσύλλαβες, που δεν ανήκουν κανονικά σ' ένα ορισμένο μέρος του λόγου.

Αυτά έχουν κυρίως επιρρηματική σημασία και χρησιμοποιούνται στο

λόγο βοηθητικά. Τέτοια είναι στην αρχαία ελληνική τα ακόλουθα:

1. Τα εγκλιτικά τοί, γέ, πέρ, πώ, νῦν (βλ. §42, 5).

2. Το ευχετικό εἶθε, που εκφράζει ευχή: εἶθε εἶχες βελτίους φρένας – εἶθε ὑγιαίνοις.

3. Το δυνητικό ἄν, που σημαίνει κάτι που μπορεί ή που μπορούσε να γίνει: εἶπον ἄν (= μπορούσα να πω).

4. Το αοριστολογικό ἄν, που είναι παραλλαγή του δυνητικού ἄν και σημαίνει τυχόν ή ίσως: ὅς ἄν (= που τυχόν, ο οποίος τυχόν), ὅπου ἄν (= όπου τυχόν) κτλ.

5. Τα αιτιολογικά ἄτε, οἷον ή οἷον δή, οἷα ή οἷα δή, που συνάπτονται με μετοχή και σημαίνουν αιτία πραγματική: ἄτε ὦν, οἷον (δὴ) ὦν, οἷα (δὴ) ὦν (= γιατί πράγματι είναι).

6. Τα αχώριστα δηκτικά μόρια -δε και -ί, που βρίσκονται προσκολλημένα στο τέλος ορισμένων λέξεων και σημαίνουν δείξιμο: (ὁ, ἡ, τὸ) ὄδε, ἦδε, τόδε (τοῖος, τόσοσ, τηλίκος), τοιόσδε, τοσόσδε, τηλικόσδε, (οὔτος) οὔτοσί, αὐτήί, τουτί, (ὄδε) ὀδί, ἡδί, τοδί, (οὔτως) οὔτωσί, (ῶδε) ὠδί κτλ. (πβ. §§223 και 224, 3).

7. Τα αχώριστα προτακτικά μόρια ἄ-, νη-, δυσ-, ἄρι-, ζα-, κτλ. που ποτέ δε λέγονται μόνα τους, παρά συνηθίζονται μόνο στη σύνθεση ως πρώτα συνθετικά σύνθετων λέξεων (βλ. §423).

6. Ἄκλιτα με πολλαπλή σημασία

371. Μερικές ἀκλιτες λέξεις ανήκουν σε διάφορα μέρη του λόγου και έχουν ποικίλες σημασίες, όπως

δείχνει ο παρακάτω πίνακας:

ἂν	1. υποθετ. σύνδ. (§367, 10)· 2. δυνητικό και αοριστολογικό μόριο (§370, 3 και 4)· 3. μαζί με το καί παραχωρητικός σύνδεσμος (ἂν καί, καὶ ἂν, §367, 4)·
ἄχρι	1. καταχρηστ. πρόθεση (§365, 2)· 2. χρονικός σύνδ. (§367, 5)·
ἐάν	1. υποθετ. σύνδ. (§367, 10)· 2. μαζί με το οὐδὲ ἢ μηδὲ παραχωρητικός σύνδ. (οὐδ' ἐάν, μηδ' ἐάν, §367, 4)·
εἰ	1. υποθετ. σύνδ. (§367, 10) 2. μαζί με το καὶ παραχωρητικός σύνδ. (εἰ καί, καὶ εἰ, §367, 4)·
ἐπεὶ	1. χρον. σύνδ. (§367, 5)· 2. αιτιολογ. σύνδ. (§367, 6)·

ἐπειδὴ	βλ. παραπάνω ἐπεὶ·
ἤνίκα	βλ. ὅτε·
μέχρι	βλ. ἄχρι·
ὀπηνίκα	βλ. ὅτε
ὀπότε	βλ. ὅτε·
ὀπως	1. ἐπίρρ. τροπικό αναφο- ρικό (= καθὼς) (§362, 3)· 2. τελικός σύνδ. (= για να) (§367, 7)·
ὀτε	1. ἐπίρρ. χρονικό αναφορικό (= και τότε) (§362, 2)· 2. χρονικός σύνδ. (= ὀταν, τότε που) (§367, 5)· ἔτσι και τα ὀπότε, ἤνίκα, ὀπηνίκα
ὀτι	1. σύνδ. αιτιολογ. (= γιατί) (§367, 6)· 2. σύνδ. ειδικός (§367, 9)· 3. ὀ,τι αναφορ. αντωνυμία (§240, 3)·
πρίν	1. ἐπίρρ. χρον, (§362, 2)· 2. σύνδ. χρον. (§367, 5)·

ὡς

1. επιρρ. τροπικό αναφορικό (= καθώς, σαν) (§362, 3)· 2. καταχρηστ. πρόθ., στη θέση της πρόθ. εἰς (= σε, προς) (§365, 2)· και εμπρός από αριθμητικά (= περίπου) (ὡς εἴκοσι = περίπου εἴκοσι)· 3. χρονικός σύνδ. (§367, 5)· 4. αιτιολογ. σύνδ. (§367, 6)· 5. τελικός σύνδ. (§367, 7)· 6. συμπερασματ. σύνδ. (§367, 8)· 7. ειδικός σύνδ. (§367, 9)· 8. κάποτε εισάγει ανεξάρτητες επιφωνηματ. προτάσεις (= πως, πόσο, τι) (π.χ. ὡς καλός μοι ὁ πάππος!)· 9. εμπρός από υπερθετικά επιτείνει τη σημασία τους (π.χ. ὡς τάχιστα, ὡς μάλιστα, ὡς ἥδιστα) κτλ.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

32ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

372. Οι περισσότερες λέξεις σχηματίστηκαν από άλλες με παραγωγή ή με σύνθεση:

α) με παραγωγή: δίκη - δικάζω, δικαστής, δικαστικός·

β) με σύνθεση: (λόγος + γράφω) λογογράφος, (ξίφος + μάχαιρα) ξιφομάχαιρα.

373. Το μέρος της γραμματικής που εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους σχηματίζονται οι λέξεις λέγεται ετυμολογικό.

374. Κατά την παραγωγή και τη σύνθεση δεν παίρνονται συνήθως ακέραιες οι λέξεις, παρά θέματα λέξεων. Π.χ.

παραγωγή: από τη λ. βαίνω (θ. βα-) σχηματίζεται η λ. βα-τός·

σύνθεση: από τις λ. ναῦ-ς + πήγ-νυμι σχηματίζεται η λ. ναυ-πηγ-ός.

375. 1) Η λέξη που από το θέμα της σχηματίζεται με παραγωγή μια νέα λέξη λέγεται ως προς αυτή πρωτότυπη· η νέα λέξη που παράγεται λέγεται παράγωγη: δίκη (προπότυπη) - δικάζω (παράγωγη).

2) Το αρχικό θέμα που απ' αυτό βγαίνει μια σειρά από παράγωγες λέξεις με διάφορους μετασχηματισμούς λέγεται ρίζα.

Π.χ. ρίζα γραφ-: γράφ-ω, γραφ-εύς, γραφ-εῖον, γραφ-ή, γραφ-ίς (γεν. γραφ-ίδος), γραφ-ίδ-ιον, γραφ-ικός,

γραπ-τός, γραμ-μή, γραμ-μ-ικός,
γράμ-μα (γεν. γράμματ-ος), γραμ-
ματ-ίζω (= διδάσκω γράμματα),
γραμματ-ιστής, γραμματ-εύς, γραμ-
ματεύ-ω κτλ., όπου από τη ρίζα
γραφ- βγαίνουν τα θέματα γραφ-,
γραφίδ-, γραπ-, γραμ-, γραμματ-,
γραμματευ- κτλ.

3) Η λέξη που δεν παράγεται από
άλλη, παρά σχηματίζεται απευθείας
από κάποια ρίζα, όταν προστεθεί σ'
αυτή μια κατάληξη, λέγεται **ριζική
λέξη**.

Π.χ. γράφ-ω, φη-μί, (έσ-μί) εί-μί,
ναῦ-ς, φλόγ-ς, λίθο-ς κ.ά.

376. 1) Η λέξη που σχηματίζεται
από δύο άλλες (ριζικές, πρωτότυπες
ή παράγωγες) με την ένωση των
θεμάτων τους, λέγεται **σύνθετη λέ-
ξη**. Έτσι π.χ. από το φιλῶ και τιμή
έγινε η σύνθετη λ. φιλότιμος· από το

ναῦ-ς και μάχ-ομαι έγινε η σύνθετη
λ. ναυμάχος.

2) Κάθε λέξη που δεν είναι σύνθετη
λέγεται απλή λέξη. Η απλή λέξη
μπορεί να είναι ριζική (δίκη, γράφω)
ή παράγωγη (δίκαιος, γραφεύς).

377. Οι δύο λέξεις που ενώνονται
και σχηματίζουν μια σύνθετη λέξη
λέγονται συνθετικά μέρη. Η πρώτη
απ' αυτές λέγεται πρώτο συνθετικό
(μέρος) και η δεύτερη λέγεται δεύ-
τερο συνθετικό (μέρος). Έτσι π.χ.
της σύνθετης λέξης βιβλιοπώλης
συνθετικά μέρη είναι οι λέξεις βιβλί-
ον (α' συνθετικό) και πωλῶ (β' συν-
θετικό).

378. Οι παράγωγες λέξεις που δεν
παράγονται από άλλες απλές λέξεις,
παρά από σύνθετες, λέγονται πα-

ρασύνθετες λέξεις ή παρασύνθετα. Π.χ. από τη σύνθετη λ. φιλόσοφος παράγεται η παρασύνθετη φιλοσοφῶ (βλ. §429).

33ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για την παραγωγή

379. Είδαμε (§374) ότι κατά την παραγωγή παίρνεται ως βάση το θέμα της πρωτότυπης λέξης και απ' αυτό σχηματίζεται η παράγωγη. Ειδικότερα στην παραγωγή παρατηρούμε τα ακόλουθα:

1) Το θέμα της πρωτότυπης λέξης από το οποίο σχηματίζεται η παράγωγη σπάνια μένει ακέραιο και αμετάβλητο· συνήθως παρουσιάζονται σ' αυτό διάφορες παθήσεις και με-

ταβολές. Π.χ. δοῦλος (θ. δουλο-): δου-
λό-ω -ῶ το θέμα μένει αμετάβλητο
δοῦλος (θ. δουλο-): δουλ-εύω απο-
βολή του τελικού φθόγγου του θέ-
ματος

δουλόω -ῶ (θ. δουλο-): δούλω-σις έ-
κταση του χαρακτ. ο σε ω (βλ. §62,
7, β)

πέμπω (θ. πεμπ-): πομπ-ὸς τροπή
του φων. ε σε ο (βλ. §62, 6)

ρήγνυμι (θ. ρηγ-): ρωγ-μὴ τροπή του
φων. η σε ω (βλ. §62, 6)

ἔχω (θ. σεχ-): σχ-έ-σις συγκοπή του
φων. ε (βλ. §62, 1).

2) Στο θέμα της πρωτότυπης λέξης
(είτε αμετάβλητο είτε τροποποιημέ-
νο), για να σχηματιστεί μια παράγωγη
λέξη, προσθέεται κανονικά ορισμέ-
νο στοιχείο που λέγεται παραγωγικό
πρόσφυμα. Π.χ.

ἀρόω -ῶ (θ. ἄρο-):	ἄρο-τρο-ν	(παραγωγ. πρόσφυμα -τρο-)
δοῦλος (θ. δουλο-):	δουλ-εύ-ω	(» » -ευ-)
λύ-ω (θ.λυ-):	λύ-σι-ς	(» » -σι-)

3) Στο παραγωγικό πρόσφυμα (-τρ-, -ευ-, -σι- κτλ.) προσθέεται η νέα κατάληξη της παράγωγης λέξης (-ν, -ω, -ς κτλ.). Έτσι το παραγωγικό πρόσφυμα μαζί με την κατάληξη απαρτίζει ένα σύνολο που λέγεται παραγωγική κατάληξη: -τρον, -εύω, -σις κτλ.

4) Οι παράγωγες λέξεις μπορεί να είναι ουσιαστικά (γράφω - γραφεύς), επίθετα (γράφω - γραπτός), ρήματα (βασιλεύς - βασιλεύω) ή επιρρήματα (δίκαιος - δικαίως).

Α΄ . Παράγωγα ουσιαστικά

380. Τα ουσιαστικά παράγονται

- α) από ρήματα: γράφ-ω: γραφεύς,
- β) από επίθετα: δίκαιος: δικαιοσύνη,
- γ) από άλλα ουσιαστικά: πόλις: πολίτης.

α) Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα

381. Τα ουσιαστικά που παράγονται από ρήματα σημαίνουν:

- 1) το πρόσωπο που ενεργεί. Παραγωγικές καταλήξεις τους είναι οι ακόλουθες (βλ. §379, 3):

-εὺς	γράφ-ω: γραφ-εὺς, νέμ-ω: νομεύς, τίκτ-ω: τοκ-εὺς κτλ.
-ὸς	τρέφ-ω: τροφ-ός, πέμπ-ω: πομπ-ός, ἄδ-ω (θ. ἀειδ-): ἀοιδ-ὸς (βλ. §62, 6), τάσσ-ω (θ. ταγ-): ταγ-ός κτλ.

-μῶν	ἡγέομαι -οὔμαι (θ. ἡγε-): ἡγε-μῶν, κήδ-ομαι (θ. κηδ-, κηδε-): κηδε-μῶν κτλ.
-ᾶς	φεύγ-ω (θ. φευγ-, φυγ-): φυγ-ᾶς, νέμ-ω: νομ-ᾶς κτλ.
-της	ποιέ-ω -ῶ: ποιη-της (θηλ. ποιή-τρια), αὐλέ-ω -ῶ: αὐλη-τῆς (θηλ. αὐλη-τρίς), ἐρ- γάζομαι: ἐργά-της (θ. ἐργά-τις) κτλ.
-τήρ	καλέ-ω -ῶ (θ. καλε-, κλη-): κλη-τήρ, σώζω: σω-τηρ (θη- λ. σώ-τειρα) κτλ.
-τωρ	λέγ-ω (θ. ῥη-, ῥη-θήσομαι): ῥή-τωρ, συλ-λαμβάνω (θ. λαβ-): συλ-λήπ-τωρ (θη- λ. συλ-λήπ-τρια), πράττω (θ. πραγ-): πράκ-τωρ κτλ.

2) την ενέργεια, το πάθος ή την κατάρτη: παραγωγικές καταλήξεις:

-σις λύ-ω: λύ-σις, παύ-ω: παύ-σις, γεύ-ομαι: γεύ-σις, κρού-ω: κρού-σις· στέφ-ω: (στέφ-σις=) στέψις, τρέφ-ω: (τρέφ-σις =) θρέψις (βλ. §69, 1) λαμβάνω (θ. λαβ-, ληβ-): (ληβ-σις =) λήψις· μείγνυμι: (μειγ-σις =) μειξίς, ψύχ-ω: (ψυχ-σις =) ψυξίς· αίρ-ω (θ. άρ-): άρ-σις, καθαίρω (θ. καθαρ-): κάθαρ-σις, έγείρομαι (θ. έγερ-): έγερ-σις, κλίνω: κλί-σις, κρίνω: κρί-σις (πβ. §309, α)· γεννά-ω -ω̃: γέννη-σις, δρά-ω -ω̃: δρᾶ-σις, αίτιά-ομαι -ω̃μαι: αίτία-σις, όρά-ω -ω̃: όρα-σις· αίρέ-ω -ω̃: αίρε-σις, ποιέ-ω -ω̃: ποίη-σις· δηλό-ω -ω̃: δήλω-σις, άρό-ω-ω̃: άρο-σις (βλ. §331, γ, 1)·

-σις	<p>ἀλίσκομαι (θ. ἄλω-): ἄλω-σις, χρή-ομαι -ῶμαι (θ. χρη-): χρῆ-σις ἴ-στη-μι (θ.στη-, στᾶ-): στά-σις, τί-θη-μι (θ. θη-, θε-): θέ-σις, ἀφ-ί-η-μι (θ. ἦ-, ἐ): ἄφ-ε-σις, ἐν-ί-η-μι: ἔν-ε-σις, δί-δω-μι (θ. δω-, δο-): δό-σις κ.ά.</p>
-σία	<p>δοκιμάζω: δοκιμα-σία, ἐργάζο- μαι: ἐργα-σία, θύ-ω: θυ-σία, ξηραίνω: ξηρα-σία, σημαίνω: σημα-σία, ὑγραίνω: ὑγρα-σία κ.ά.</p>
-ῆ	<p>γράφ-ω: γραφ-ή, ἀμείβ-ω: ἀμοιβ-ή, πέμπ-ω: πομπ-ή, θάπτ-ω: ταφ-ή, στρέφ-ω: στροφ-ή, φυλάττω (θ. φυλακ-): φυλακ-ή, σφάτ-τω (θ. σφαγ-) σφαγ-ή, τaráττω (θ. ταραχ-): ταραχ-ή, ἀρήγ-ω (= βοηθῶ): ἄρωγ-ή (βλ. §62, 6) κ.ά.</p>

-ᾶ	(όταν προηγείται ρ): ἀγείρω (θ. ἀγερ-): ἀγορ-ᾶ, φθείρω (θ. φθερ-): φθορ-ᾶ, χαίρω (θ. χαρ-): χαρ-ᾶ κ.ά.
-ία	μαίνομαι (θ. μαν-): μαν-ία, ἀγγέλλω: ἀγγελ-ία, ὀμιλέ-ω: ὀμιλ-ία, μαρτυρέ-ω -ῶ: μαρτυρ-ία κ.ά.
-εία	(ιδίως από ρήματα σε -εύω): ἀριστεύω: ἀριστεία, βασιλεύω: βασιλεία, δουλεύω: δουλεία, θεραπεύω: θεραπεία, κολακεύω: κολακεία, λατρεύω: λατρεία, μαντεύω: μαντεία, παιδεύω: παιδεία κ.ά.

Σε τέτοια παράγωγα η κύρια παραγωγική κατάληξη είναι -ία (όπως στα προηγούμενα)· αλλά η κατάληξη αυτή μαζί με το προηγούμενο

φωνήεν του θέματος παρου-σιάζεται
σαν –εία: βασιλε-ία - βασιλεία.

-ος	(αρσ. της β´ κλίσης): τρέ- μω: τρόμ-ος, τρέπω: τρόπ- ος, ψέγω: ψόγ-ος· πλέω: πλό-ος -πλοῦς, ρέ-ω: ρό-ος- ροῦς κ.ά.
-μός	ἀγείρω (θ. ἀγερ-): ἀγερ-μός, δέω - δῶ (= δέ- νω), (θ. δεσ-): δεσμός, ὀδύ- ρομαι: ὀδυρ-μός, σειώ (θ. σεισ-): σεισ-μός
-(ε)τός	τρυγά-ω -ῶ: τρυγη-τός, κω- κύω: κωκυ-τός, κόπτω: κοπ- ετός, νείφει (= χιονίζει· από θ. νιφ-): νιφ-ετός, πήγ-νυμι (θ. πηγ-, παγ-): παγ-ετός, τίκτω (θ. τεκ-, τοκ-): τοκ-ετός, ύω (= ρίχνω βρο- χή, βρέχω): ὑ-ετός κ.ά.

3) το αποτέλεσμα της ενέργειας: παραγωγικές καταλήξεις:

-μα	βουλεύω: βούλευμα, ιδρύω: ἴδρυ-μα, μηνύω: μήνυμα· πταί- ω (θ. πταισ-): πταῖσ-μα, χρίω (θ. χρισ-): χρῖσ-μα τιμάω -ῶ: τίμη-μα, ποιέω -ῶ: ποίη-μα, ζημιόω -ῶ: ζημίω-μα· βλέπω: βλέμ-μα, τρίβω: τρίμ-μα, γράφω: γράμ-μα· πλέκω: πλέγ-μα, πράττω (θ. πραγ-): πράγ-μα, ὀρύττω (θ. ὀρυχ-): ὄρυγ-μα· πλάττω (θ. πλαθ-): πλάσ-μα· ἀγγέλλω: ἄγγελ-μα, σφάλλω: σφάλ-μα, καθαιρώ: κάθαρ-μα, ὕφαίνω (θ. ὑφαν-): ὕφασμα, τέ- μνω (θ. τεμ-, τμη-) τμη-μα, βαί- νω (θ. βα-, βη-): βῆ-μα κ.ά.
-μη	γράφω: γραμ-μή, ῥήγνου-μι (θ. ῥηγ-, ῥωγ-): ῥωγ-μή· φη-μί: φή-μη, γι-γνώ-σκω: γνώ-μη κ.ά.

-ος	(ουδ. γ´ κλίσι.): λανθάνω (θ. λαθ-): λάθ-ος, πάσχω (θ. παθ-): πάθ-ος, ψεύδομαι: ψεῦδ-ος κ.ά.
-----	--

4) το ὄργανο ἢ το μέσο μιας ενέργειας: παραγωγικές καταλήξεις:

-τρον	ἄρόω -ῶ: ἄρο-τρον, πλήττω (θ. πληγ-): (πληγ-τρον =) πληκ-τρον, σείω (θ. σεισ-): σεῖσ-τρον, σημαίνω (θ. σημαν-): σήμαν-τρον, σκήπτω (= στηρίζω): σκῆπ-τρον, φοβέω -ῶ: φόβη-τρον·
ἢ	
-θρον	κλείω: κλειθρον κ.ά.

Πολλά τέτοια παράγωγα στον πληθυντικό σημαίνουν αμοιβή για τη σχετική ενέργεια: διδάσκω: δίδακτρα, λύω: λύτρα, τρέφω: θρέπτρα (= αμοιβή για την τροφή) κ.ά.

-τρα ή -θρα	ξύω (θ. ξυσ-): ξύσ-τρα, χέω (θ. χυ-, πβ. έ-χύ-θην): χύ-τρα· άποβαίνω (θ.βα-): άπο-βά-θρα κ.ά.
-τήρ	ζώννυμι (θ. ζωσ-): ζωσ-τήρ, καίω (καυ-): καυ-τήρ, λά- μπω: λαμπ-τήρ, λούω: λου- τήρ, νίπτω: νιπ-τήρ κ.ά.
-τηρία	βαίνω (θ. βα-): βα-κ-τηρία κ.ά.
-τήριον	πίνω (θ. πο-): πο-τήριον, έγείρω (θ. έγερ-): έγερ-τήριον, αισθάνομαι (θ.αίσθε-): αισθη-τήριον κ.ά.
-ανον	γλύφω (= σκαλίζω): γλύφ-ανον, δρέπω: δρέπ-ανον κ.ά.
-άνη	σκάπτω: σκαπ-άνη, χέω (= χύνω): χο-άνη κ.ά.
-όνη	άγχω (= σφίγγω το λαιμό, πνίγω): άγχ-όνη, πείρω (= τρυπώ) (θ. περ-): περ-όνη κ.ά.

-ίς	(γεν. -ίδος) γράφω: γραφ-ίς, γλύφω: γλυφ-ίς, προβόσκω: προβοσκ-ίς κ.ά.
-εὺς	σφάττω (θ. σφαγ-): σφαγ-εὺς (= ξίφος), τέμνω: τομ-εὺς (= ὄργανο με το οποίο κόβομε) κ.ά.

5) τον τόπο όπου γίνεται μια ενέργεια· παραγωγικές καταλήξεις:

-τήριον	βουλεύω: βουλευ-τήριον, δικάζω: δικασ-τήριον, ἐργάζομαι: ἐργασ-τήριον, ὀρμάομαι -ῶμαι: ὀρμη-τήριον κ.ά.
-τρα	ὀρχέομαι -οῦμαι: ὀρχήσ-τρα, παλαίω: παλαίσ-τρα κ.ά.
-τρον	θεάομαι -ῶμαι: θέα-τρον, λέχομαι (ποιητ. = κοιμοῦμαι): λέκ-τρον (= κλίνη) κ.ά.

-θρον	βαίνω (θ. βα-): βά-θρον, ρέ- ω (θ. ρεε-): (ρέε-θρον =) ρεῖθρον
-------	--

β) Ουσιαστικά παράγωγα από επί- θετα

382. Τα ουσιαστικά που παράγονται από επίθετα είναι (θηλυκά ή ουδέτερα) αφηρημένα ουσιαστικά και σημαίνουν ιδιότητα. Συνηθισμένες παραγωγικές καταλήξεις σ' αυτά είναι:

-ιά	(παροξύτονα) 1) κυρίως από δευτερόκλιτα επίθ. σε -ος: ἄπιστος: ἀπιστία, ἀπληστος: ἀπληστία, κακός: κακία, μωρός: μωρία, σοφός: σοφία, φιλόπρονος: φιλοπονία, φίλος: φιλία, ὑπερήφανος: ὑπερηφανία κ.ά.
-----	--

	<p>2) από αναλογία προς αυτά παράγονται αφηρημένα ουσιαστικά και από μερικά τριτόκλιτα επίθετα: εὐδαίμων: εὐδαιμονία, ἀμαθής: ἀμαθία, ἀτυχής: ἀτυχία, δυστυχής: δυστυχία, εὐτυχής: εὐτυχία κ.ά.</p>
<p>-ειᾶ (-ε-ιᾶ)</p>	<p>(προπαροξύτονα) κυρίως από τριτόκλιτα σιγμόληκτα επίθ. σε -ης, -ες: ἀληθής (θ. ἀληθεσ-): ἀλήθεσ-ια - ἀλήθε-ια - ἀλήθεια· ἔτσι και ἐπιμελής: ἐπιμέλεια, εὐγενής: εὐγένεια, εὐσεβής : εὐσέβεια, ὑγιής: ὑγία κ.ά.· από αναλογία προς αυτά και από δευτερόκλιτα επίθ. σε -ός: βοηθός: βοήθεια, ἐνεργός: ἐνέργεια κ.ά.</p>

<p>-οιᾶ (-ο-ιᾶ)</p>	<p>(προπαροξύτονα) από συνηρημένα επίθ. της β΄ κλίσης σε -οος = ους: εὔνοος = εὔνους: εὔνο-ιᾶ = εὔνοια· ἔτσι και εὔρους: εὔροια, εὔπλους: εὔπλοια, ἀγγίνους: ἀγγίνοια κ.ά.</p>
<p>-ος</p>	<p>(ουδέτ. της γ΄ κλίσης) από τριτόκλιτα επίθ. σε -ύς, -εῖα, -ύ: βαθύς: βάθος, βαρύς: βάρος, εὔρύς: εὔρος, παχύς: πάχος, πλατύς: πλάτος, ταχύς: τάχος κ.ά.</p>
<p>-σύνη (οσύνη) (-ωσύνη)</p>	<p>από επίθ. δευτερόκλιτα και από επίθ. τριτόκλιτα σε -ων: δίκαιος: δικαιοσύνη· ιερός: ιερωσύνη, ἀγαθός: ἀγαθωσύνη (μτγν.), ἅγιος: ἀγιωσύνη (μτγν.)· σῶφρων: σωφροσύνη, ἄφρων: ἀφροσύνη κ.ά.</p>

	<p>Έτσι και από το ουσ. κέρδος: κερδοσύνη. Ο φθόγγος ο πριν από το -σύνη εκτείνεται σε ω, αν η προηγούμενη συλλαβή είναι βραχύχρονη (πβ. §194)</p>
(-ό-της)	<p>από δευτερόκλ. επίθ. σε -ος: ἀρχαῖος: ἀρχαιότης, ἴσος: ἰσότης, κακός: κα- κότης· έτσι και από τις ἀόριστες αντωνυμίες ποιὸς (= κάποιος λογής): ποιότης, ποσὸς (= κάμποσος): ποσότης.</p>

<p>-της (-υ-της)</p>	<p>(γεν. -τητος) από επίθ. τριτόκλιτα σε -ύς, -εία, -ύ: βαρύς: βαρύτης, βραδύς: βραδύτης (γεν. -ύτητος) ή βραδυτής (γεν. -υτήτος), γλυκός: γλυκύτης, δριμύς: δριμύτης, ήδύς: ήδύτης, ταχύς: ταχύτης (γεν. -ύτητος) ή ταχυτής (γεν. -υτήτος) κ.α.</p>
<p>-άς</p>	<p>(γεν. -άδος) από αριθμ. επίθετα: μόνος: μονάς, είς (γεν. έν-ός): ένάς, δύο: δυάς είκοσιν: είκάς κτλ. (βλ. §210).</p>

γ) Ουσιαστικά παράγωγα από άλλα ουσιαστικά

383. Τα ουσιαστικά που παράγονται από άλλα ουσιαστικά είναι: υποκοριστικά, μεγεθυντικά, τοπικά, περιεκτικά, πατρωνυμικά, γονεωνυμικά, εθνικά και παρώνυμα.

1. Υποκοριστικά

384. Υποκοριστικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που παριστάνουν μικρό αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο, είτε επειδή είναι αληθινά μικρό είτε επειδή λέγεται χαϊδευτικά ή για χλευασμό ή για καταφρόνηση (πβ. τα νεοελλ. παιδί - παιδάκι· πατέρας - πατερούλης· άνθρωπος - ανθρωπάκος κτλ.).

Οι πιο συνηθισμένες υποκοριστικές καταλήξεις είναι οι ακόλουθες:

-ιον	<p>ἄβαζ (ἄβακ-ος): ἀβάκ-ιον· γέφυρα: γεφύρ-ιον· θυγάτηρ (θυγατρ-ός): θυγάτρ-ιον· πίναξ (πίνακ-ος): πινάκ-ιον· ρύαξ (ρύακ-ος): ρυάκ-ιον· σῶμα (σώματ-ος): σωμάτ-ιον·</p> <p>αλλά μερικά τρισύλλαβα που έχουν (φύσει ή θέσει) μακρόχρονη τη συλλαβή πριν από το -ιον παροξύνονται:</p> <p>χωρ-ος: χωρ-ίον, ράβδος: ραβδ-ίον, σάρξ (σαρκ-ός): σαρκ-ίον, τέκν-ον: τεκν-ίον· (από αναλογία προς αυτά και το νεοελλ. τοπίο(v), που δεν το αισθανόμαστε πια ως υποκοριστικό).</p>
-------------	---

-άριον	ἄνθρωπος: ἀνθρωπ-άριον· ἵππος: ἵππ-άριον, κύων (κυν-ός): κυν-άριον, παῖς (παιδ-ός): παιδ-άριον κ.ά.
--------	--

Κάποτε σε ονόματα γυναικῶν προσθέεται ἡ υποκοριστική κατάλ. -ιον με θηλυκό ἄρθρο· Γλυκερία: ἡ Γλυκέρ-ιον· Λεοντία: ἡ Λεόντ-ιον κ.ά.

-ίδιον	ξίφος: ξιφ-ίδιον· οἰκία: οἰκ- ίδιον· τεῖχος: τειχ-ίδιον· βοῦς (βο-ός): (βο-ίδιον) βοῖδιον· γῆ: (γη-ίδιον) γήδιον· γραῦς (γρα-ός): (γρα-ίδιον) γράδιον· λαγω(ός): (λαγω- ίδιον) λαγῶδιον κ.ά.
--------	--

-ίς	(γεν. -ίδος) θύρα: θυρ-ίς· λαβή: λαβ-ίς· πίναξ (πίνακ-ος): πινακ-ίς· πύλη: πυλ-ίς κ.ά. (γεν. -ῖδος) κρήνη: κρην-ίς· νῆσος: νησ-ίς· ψῆφος: ψηφ-ίς (= πετραδάκι) κ.ά.
-ίσκος	νεανίας: νεαν-ίσκος· οἶκος: οἰκ-ίσκος· πύργος: πυργ-ίσκος· χι-τών (χιτῶν-ος): χιτων-ίσκος κ.ά.
-ίσκη	κόρη: κορ-ίσκη· ἡ παῖς (τῆς παιδ-ός): παιδ-ίσκη κ.ά.
-ύδριον	λόγος: λογ-ύδριον· νέφος: νεφ-ύδριον· νῆσος: νησ-ύδριον κ.ά.
-ύλλιον	δάσος: δασ-ύλλιον· δένδρον: δενδρ-ύλλιον· εἶδος (= ποίημα): εἰδ-ύλλιον κ.ά.

2. Μεγεθυντικά

385. Μεγεθυντικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που δηλώνουν εκείνον που έχει σε υπερβολικό μέγεθος αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο. Τα μεγαθυντικά έχουν κυρίως σημασία περιγελαστική (πβ. τα νεοελλ. κεφάλας, κοιλαράς κτλ.).

Οι πιο συνηθισμένες μεγαθυντικές καταλήξεις είναι οι ακόλουθες:

-ων	(γεν. -ωνος) γαστήρ (γαστρ-ός): γάστρ-ων (= κοιλαράς)· ή γνάθος (= σιαγόνη): γνάθ-ων (= αυτός που έχει μεγάλο σιαγόνη ή φουσκωμένα μάγουλα)· χεῖλος: χεῖλ-ων (= χειλαράς) κ.ά.
-ίας	μέτωπο: μετωπ-ίας (= αυτός που έχει μεγάλο μέτωπο)·

3. Τοπικά

386. Τοπικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν τον τόπο όπου μένει ή δρα το πρόσωπο που δηλώνει το πρωτότυπο ή τον τόπο όπου γίνεται η ενέργεια.

Οι πιο συνηθισμένες παραγωγικές καταλήξεις των τοπικών είναι οι ακόλουθες:

-ιον	(προπαροξύτονα) στρατηγός: στρατήγ-ιον (= ο τόπος όπου μένει ο στρατηγός· σήμερα: στρατηγεῖο)· ἔμπορος: ἐμπόριον (= εμπορικός λιμένας) η γυμνασία (= γύμνα-ση): γυμνάσ-ιον (= ο τόπος όπου γινόταν η γύμναση, γυμναστήριον)· ἵπποφορβός (= ἵπποτρόφος): ἵπποφόρβ-ιον (= ἵπποτροφείο) κ.ά.
-------------	---

<p>-(ε)ῖον</p>	<p>γραφεύς: γραφεῖον (από το γραφέ-ιον)· κουρεύς: κουρεῖον (από το κουρέ-ιον)· χαλκεύς: χαλκεῖον (από το χαλκέ-ιον)· και με</p>
<p>-εῖον</p>	<p>παραγωγ. κατάλ. -εῖον: ἀρχαί: ἀρχεῖον (= ο τόπος όπου συγκεντρώνονταν οι αρχές)· διδάσκαλος: διδασκαλ-εῖον· ἰατρός: ἰατρ-εῖον· κάπηλος: καπηλ-εῖον κ.ά.</p>

4. Περιεκτικά

387. Περιεκτικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν το μέρος που περιέχει πολλά από εκείνα που φανερώνει η πρωτότυπη λέξη ή πολλά όμοια που βρί-

σκονται στο ίδιο μέρος. Οι πιο συνηθισμένες καταλήξεις των περιεκτικών είναι οι ακόλουθες:

<p>-ών</p>	<p>(γεν. -ῶνος) ἄνθος: ἀνθ-ών· ἐλαία: ἐλαι-ών· κρίνον: κριν-ών· ὄρνις (ὄρνιθ-ος): ὄρ- νιθ-ών· ῥόδον: ῥοδ-ών· πεύκη: πευκ-ών· πλάτανος: πλαταν-ών κ.ά. · ἔτσι και: ἀνήρ (ἀνδρ-ός): ἀνδρ-ών· γυνή (γυναικ-ός): γυναικ-ών· ξένος: ξεν-ών· παρθένος: παρθενών κ.ά.</p>
<p>-εών</p>	<p>(γεν. -εῶνος) περιστερὰ: περι- στερ-εών· πρόμαχος: προμαχ- εών (μεταγεν. προμα- χών)· ῥόδον: ῥοδ-εών (αλλά και ῥοδ-ών) κ.ά.</p>

-ιά	<p>μύρμηξ (μύρμηκ-ος): μυρμηκ-ιά· νεοττός: νεοττ-ιά (= φωλιά μικρών πουλιών)· σφήξ (σφηκ-ός): σφηκ-ιά (= φωλιά σφηκών) κ.ά· έτσι και στρατός: στρατ-ιά.</p>
-----	--

5. Πατρωνυμικά

388. Πατρωνυμικά λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύριο όνομα πατέρα ή μητέρας ή άλλου προγόνου και σημαίνουν το γιο, τη θυγατέρα ή γενικά τον απόγονο. Τα πατρωνυμικά έχουν συνήθως τις εξής καταλήξεις:

-δης	<p>Αινείας: Αινειά-δης (θηλ. Αινειάς -άδος)· Βορέας: Βορέα-δης (θηλ. Βορεάς)· Βούτης (θ. Βουτά-): Βουτά-δης κ.ά.</p>
------	--

-άδης	(από αναλογία προς τα παραπάνω που λήγουν σε -άδης σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. -άδης): Άσκληπιός: Άσκληπι-άδης, Θέστιος: Θε-στι-άδης (θηλ. Θε-στιάς) κ.ά.
-ιάδης	(από αναλογία επίσης προς τα παραπάνω που λήγουν σε -ι-άδης σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. -ιάδης): Λαέρτης: Λαερτ-ιάδης· Τελαμών: Τελαμων-ιάδης (θηλ. Τελαμω-νιάς)· Φέρης (γεν. Φέρητ-ος): Φερητ-ιάδης (θηλ. Φερητιάς) κ.ά.

-ίδης	<p>Δαναός: Δανα-ἴδης (θηλ. Δαναΐς)· Κρόνος: Κρον-ίδης¹, Πέλοψ (Πέλοπ-ος): Πελοπ-ίδης¹· Πρίαμος: Πριαμ-ίδης (θηλ. Πριαμίς)· Τάνταλος: Τανταλ-ίδης (θηλ. Τανταλίς) κ.ά.</p>
(-είδης)	<p>Ἄτρεύς: Ἄτρεΐδης (από το Ἄτρε-ίδης)· Ἡρακλῆς (Ἡρακλέους): Ἡρακλειδης¹ (από το Ἡρακλε-ίδης)· Πηλεύς : Πηλειδης¹ (από το Πηλε-ίδης) κ.ά.</p>
(-οΐδης)	<p>Λητώ (γεν. Λητό-ος = -οῦς): Λητοΐδης (από το Λητο-ίδης, θηλ. Λητωίς)·</p>

1. Δεν έχει θηλυκό.

-ίων	(ποιητ. κατάλ.) Κρόνος: Κρον-ίων (ο γιος του Κρόνου, ο Δίας)· Άτρεύς: Άτρείων (από το Άτρε-ίων) (= ο γιος του Ατρέα, ο Αγαμέμνονας) · Πηλεύς: Πηλείων (από το Πηλε-ίων) (= ο γιος του Πηλέα, ο Αχιλλέας) κ.ά.
------	---

6. Γονεωνυμικά

389. Γονεωνυμικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν νεογνό ζώου ή μικρό κατά την ηλικία ζώο κάποιου είδους. Αυτά έχουν παραγωγική κατάληξη -ιδεύς: άετός: άετ-ιδεύς· λαγώς: λαγ-ιδεύς· λέων (λέοντ-ος): λεοντ-ιδεύς· λύκος: λυκ-ιδεύς κ.ά.

7. Εθνικά

390. Εθνικά λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύρια ονόματα χωρών, πόλεων και γενικά τόπων και σημαίνουν εκείνον που κατάγεται από κάποιον τόπο ή που ανήκει σ' αυτόν. Αυτά παίρνουν συνήθως τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ιος	(συνήθως θηλ. -ία): Ζάκυνθος: Ζακύνθ-ιος (θηλ. Ζακυνθ-ία)· Κόρινθος: Κορίνθ-ιος· Κλαζομεναί: Κλαζομέν-ιος· Ρόδος: Ρόδ-ιος· Σαλαμίς (-ῖνος): Σαλαμίν-ιος· Δῆλος: Δήλ-ιος (θηλ. Δηλ-ιάς)· Πάρος: Πάρ-ιος· Μίλητος: Μιλήσ-ιος (από το Μιλήτ-ιος, βλ. §70, 4)· Συρία: Σύρ-ιος (θηλ Συρ-ία) και Σῦρος (θηλ. Σύρα)·
------	---

	Σῦρος (το νησί): Σύρ-ιος (θηλ. -ία) Χῖος (από το Χί-ιος)· Κίος: Κῖος (από το Κί-ιος) κ.ά.
--	---

Τα εθνικά που παράγονται από ονόματα σε -οῦς, γεν. -οῦντος λήγουν σε -ούντιος ή -ούσιος (ή -άσιος, αν εμπρός από το -ους υπάρχει φωνήεν ή ρ): Ὀποῦς (γεν. Ὀποῦντος: Ὀπούντ-ιος· Σελινοῦς: Σελινούντ-ιος· Ἀμαθοῦς: Ἀμαθούσιος· Δαφνοῦς: Δαφνούσιος· αλλά Φλιοῦς: Φλι-άσιος· Ἀναργυροῦς: Ἀναργυρ-άσιος κ.ά.

(-αῖος)	Ἀθῆναι: Ἀθηναῖος (από το Ἀθηνά-ιος), θηλ. Ἀθηναί-α ή Ἀτθίς· Κέρκυρα: Κερκυραῖος (από το Κερκυρά-ιος)· Λάρισα: Λαρισαῖος (από το Λαρισά-ιος) κ.ά.
---------	--

(-εῖος)	Ἄργος (θ. Ἄργεσ-): Ἀργεῖος (από το Ἀργέσ-ιος, Ἀργέ-ιος), θηλ. Ἀργεία· Κέως (το νησί Κέα): Κεῖος (από το Κέ-ιος), θηλ. Κεῖα κ.ά.
(-ῶος)	Κῶς: Κῶος (από το Κώ-ιος)· ἔτσι και Γέλα (πόλη της Σικελίας): Γελ-ῶος(πιθανώς από αναλογία) κ.ά.
-εὺς	(θηλ. -ίς -ίδος) Μέγαρα: Μεγαρ-εὺς, θηλ. Μεγαρ-ίς· Ἐρέτρια: Ἐρετρι-εὺς, θηλ. Ἐρετριάς· Μαντίνεια: Μαντιν-εὺς, θηλ. Μαντινίς· Πλάταια: Πλαται-εὺς, θηλ. Πλαταιίς· Φώκεια: Φωκα(ι)-εὺς, θηλ. Φωκα(ι)-ίς κ.ά.
-νός	(θηλ. -νή) Ἀσία: Ἀσια-νός, θηλ. Ἀσια-νή κ.ά.

-ανός	Πάριον (πόλη της Μυσίας, αποικία των Παριανών): Παριανός· Σάρδεις (Ἴων. Σάρδι-ες): Σαρδι-ανός κ.ά.
-ηνός	Ἄβυδος: Ἄβυδ-ηνός· Κύζικος: Κυζικ-ηνός· Πέργαμος: Περγαμ-ηνός κ.ά.
-ῖνος	Ἄκράγας (γεν. Ἄκράγαντ-ος): Ἄκραγαντ-ῖνος, θηλ. Ἄκραγαντ-ίνη· Ἄμοργ-ῖνος, θηλ. Ἄμοργ-ίνη κ.ά.
-της	(θηλ. -τις, γεν. -τιδος) Τεγέα: Τεγεά-της, θηλ. Τεγεᾶ-τις -άτιδος κ.ά.
-άτης	Γύθειον: Γυθε-άτης, θηλ. Γυθε-ᾶτις -άτιδος κ.ά.
-ιάτης	Κρότων: Κροτων-ιάτης· Σπάρτη: Σπαρτ-ιάτης, θηλ. Σπαρτ-ιᾶτις -ιάτιδος κ.ά.

-ήτης	Αΐγινα: Αίγιν-ήτης, θηλ. Αίγιν-ῆτις -ήτιδος· Ἴος: Ἴ-ήτης, θηλ. Ἴ-ῆτις κ.ά.
-ίτης	Ἄβδηρα: Ἄβδηρ-ίτης, θηλ. -ῖτις· Στάγιρα: Σταγир-ίτης, θηλ. -ῖτις κ.ά.
-ώτης	Λαύρειον: Λαυρε-ώτης, θη- λ. -ῶτις, -ώτιδος· Ἴταλία: Ἴταλι-ώτης· Σικελία: Σικελι-ώτης· ἔτσι και: ἥπει- ρος: ἥπειρ-ώτης, νῆσος: νησ-ιώτης (πβ. § 391) κ.ά.
-ήσιος	Ἴθάκη: Ἴθακ-ήσιος, θηλ. Ἴθα- κησία· Φίλιπποι: Φιλιππ-ήσιος κ.ά.

-ώτης	Λαύρειον: Λαυρε-ώτης, θηλ. -ῶτις, -ῶτιδος· Ἴταλία: Ἴταλι-ώτης· Σικελία: Σικελι-ώτης· ἔτσι και: ἥπειρος: ἥπειρ-ώτης, νῆσος: νησ-ιώτης (πβ. §391) κ.ά.
-ήσιος	Ἰθάκη: Ἰθακ-ήσιος, θηλ. Ἰθακησία· Φίλιπποι: Φιλιππ-ήσιος κ.ά.

8. Παρώνυμα

391. Παρώνυμα λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν πρόσωπο σχετικό μ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή πρόσωπο που ανήκει σ' αυτό. Τα παρώνυμα έχουν συνήθως τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-εὺς	ἵππος: ἵππ-εὺς· ἱερὸν (=ναός): ἱερ-εὺς (θηλ, ἱέρεια)· ἄνθραξ (ἄνθρακ-ος): ἄνθρακ-εὺς· γράμμα (γράμματ-ος): γραμματ-εὺς· κέραμος: κεραμ-εὺς κ.ά.
-της	(θηλ. -τις -τιδος) δῆμος: δημό-της (θηλ. δημό-τις)· κώμη: κωμή-της (= αυτός που κατοικεῖ σε κωμόπολη· θηλ. κωμῆ-τις)· ναῦς: ναύ-της· πόλις: πολί-της (θηλ. πολῖ-τις)· πρέσβυς: πρεσβύ-της (θηλ. πρεσβῦ-τις)· τόξον: τόξό-της κ.ά.
-έτης	οἶκος: οἰκ-έτης (θηλ. οἰκ-έτις)· φυλή: φυλ-έτης (= αυτός που ανήκει στην ίδια φυλή· θηλ. φυλ-έτις) κ.ά.
-ίτης	ὄπλον: ὀπλ-ίτης· τέχνη: τεχν-ίτης κ.ά.

-ώτης	δεσμός: δεσμ-ώτης (θηλ. δεσμ-ῶτις)· ἥπειρος: ἥπειρ-ώτης (θηλ. ἥπειρ-ῶτις)· θία-σος: θιασ-ώτης (θηλ. θιασ-ῶτις)· στρατιά: στρατι-ώτης κ.ά.
-ιώτης	νήσος: νησ-ιώτης κ.ά.· πβ. §390.

Β' Παράγωγα επίθετα

392. Τα παράγωγα επίθετα σχηματίζονται α) από ρήματα: θαυμάζω: θαυμαστός, β) από ονόματα (από ουσιαστικά ή σπανιότερα από επίθετα): θάλασσα: θαλάσσιος, θῆλυς: θηλυκός και γ) από επιρρήματα: χθές: χθесινός.

α) Επίθετα παράγωγα από ρήματα

1. Κυρίως ρηματικά επίθετα

393. Τα επίθετα που παράγονται από ρήματα με τις παραγωγικές καταλήξεις -τος και -τέος λέγονται κυρίως ρηματικά επίθετα και είναι δευτερόκλιτα τρικατάληκτα, εκτός από τα σύνθετα σε -τος που κανονικά είναι δικατάληκτα (προπαροξύτονα): λυ-τός, λυ-τή, λυ-τόν· λυ-τέος, λυ-τέα, λυ-τέον· αλλά ὁ, ἡ ἄλυτος, τὸ ἄλυτον (βλ. §432, 4).

I. Ρηματικά επίθετα σε -τος

394. Τα ρηματικά επίθετα σε -τος σημαίνουν: α) ὅ,τι και η μετοχή του παθητ. παρακειμένου, β) εκείνον που μπορεί να πάθει ή γ) εκείνον που αξίζει να πάθει αυτό που δη-

λώνει το ρήμα· δ) κάποτε σημαίνουν ό,τι και η μετοχή του ενεστώτα ή αορίστου (με ενεργητ. ή παθητ. σημασία):

α) λύ-ω: λυ-τὸς (λελυμένος), γράφ-ω: γραπ-τός, γλύφ-ω: γλυπ-τός, στρέφ-ω: στρεπ-τὸς (έστραμμένος), πλέκ-ω: πλεκ-τός, ζεύγ-νυμι: ζευκ-τός, μείγ-νυμι: μεικ-τός, πήγ-νυμι: πηκ-τός, πλάττω (θ. πλαθ-): πλασ-τός, γιγνώ-σκω (θ. γνωσ-): γνωσ-τός, καλέω -ῶ (θ. κλη-): κλη-τός (κεκλημένος = καλεσμένος) κ.ά.

β) ἀλίσκομαι (θ. ἄλω-): ἄλω-τὸς (= αυτός που μπορεί να κυριευτεί), βαίνω (θ. βα-): βα-τός, ἰάομαι -ῶμαι: ἰα-τός, ὀράω -ῶ: ὀρα-τός, τι-τρώσκω: τρω-τός, ἄπτομαι (θ. ἄφ-): ἄπτὸς (= που μπορεί κανείς να τον αγγίξει), εἶμι (= θα έρθω· θ. ἰ-): ἰ-τός (= που μπορεί κανείς να τον διαβεί:

πβ. προσ-ιτός, ἀ-πρόσ-ιτος, ἀμαξ-ιτός κτλ.) κ.ά.

γ) ἀγαπάω -ῶ: ἀγαπη-τός (= που αξίζει να τον αγαπούν, επιθυμητός), ἐπαινέω -ῶ: ἐπαινε-τός, σέβ-ομαι: (σεβ-τός) σεπ-τός, θαυμάζω: θαυμασ-τός, πείθ-ομαι (θ. πειθ-, πιθ-): (πιθ-τός) πισ-τός (= αξιόπιστος, γνήσιος) κ.ά.

δ) μέν-ω: μεν-ε-τός (ὁ μένων = αυτός που παραμένει ή περιμένει), θνήσκω (θ. θνη-): θνη-τός (ὁ θνήσκων), ῥέω (θ. ρυ-): ῥυτός (ὁ ῥέων), πράττω (θ. πραγ-): ἄ-πρακ-τος (= αυτός που δεν έπραξε), στρατεύ-ομαι: ἄ-στράτευτος (= που δεν στρατεύτηκε) κ.ά.

II. Ρηματικά επίθετα σε -τέος

395. Τα ρηματικά επίθετα σε -τέος σημαίνουν εκείνον που πρέπει να

πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:

λύ-ω: λυ-τέος (= που πρέπει να λυθεί)·

γράφ-ω: γραπ-τέος (= που

πρέπει να γραφεί)· έπαινέω -ώ: έπαι-

νε-τέος (= που πρέπει να επαινεθεί)·

έτσι και διδάσκω (θ. διδαχ-): διδακ-

τέος· λέγ-ω: λεκ-τέος· τιμά-ω -ώ: τι-

μη-τέος κ.ά. (Πβ. τα προακτέος, με-

τεξεταστέος της νέας ελληνικής).

2. Άλλα επίθετα παράγωγα από ρήματα

396. Άλλα επίθετα παράγωγα από ρήματα, εκτός από τα κυρίως ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος, είναι:

1) Μερικά που σημαίνουν ό,τι η μετοχή του ενεστώτα ή του παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ὰς	<p>(γεν. -άδος), τριτόκλιτα μονοκατάληκτα: φεύγω (θ. φυγ-): φυγ-ὰς (ὁ φεύγων)· μείγ-νυμαι (θ. μειγ-, μιγ-): μιγ-ὰς (ὁ μεμειγμένος)· νέμο- μαι: νομὰς (νεμόμενος = αυτός που γυρίζει από τόπο σε τόπο να βρει βοσκή) κ.ά.</p>
-ὸς	<p>δευτερόκλιτα τρικατάληκτα: κύπτω (θ. κυφ-): κυφ-ὸς (ὁ κύ- πτων = καμπούρης)· λείπ-ω: λοιπὸς (ὁ ὑπολειπόμενος) κ.ά.</p>

-ής	(γεν. -οῦς), τριτόκλιτα δικατάληκτα (τα περισσότερα σύνθετα ή παρασύνθετα): ψεύδομαι: ψευδ-ής (ὁ ψευδόμενος, ὁ μὴ ὦν ἀληθής)· τυγχάνω (θ. τυχ-): ἀτυχής, εὐτυχής, ἐπιτυχής κτλ. (ὁ ἀτυχῶν, εὐτυχῶν, ἐπιτυγχάνων κτλ.)· φαίνομαι: ἀφανής (ὁ μὴ φαινόμενος)· ἔτσι και ἐμφαίνω: ἐμφανής, ἐπιφαίνω: ἐπιφανής κτλ.
-νός	σέβ-ομαι: (σεβ-νός) σεμ-νός (= αὐτός που προκαλεῖ σεβασμό, σεβαστός)· στίλβ-ω: (στιλβ-νός) στιλπ-νός (ὁ στίλβων)· στυγέ-ω -ῶ (= μισώ): στυγ-νός (= μισητός)· τέρπ-ω: τερπ-νός (ὁ τέρπων) κ.ά.

-ανός	<p>στέγ-ω: στεγ-ανός (ὁ στέγων = αυτός που σκεπάζει)·</p> <p>πείθ-ω (θ. πειθ-, πιθ-):</p> <p>πιθ-ανός (ὁ πείθων = πειστικός)</p> <p>ἰκ-νέ-ομαι -οὔμαι (ἀφικνοῦμαι = φτάνω): ἰκ-ανός (= αυτός που μπορεί να φτάσει [σ' ένα σκοπό]) κ.ά.</p>
-ρός	<p>λάμπ-ω: λαμπ-ρός (ὁ λάμπων)·</p> <p>μιαίνω (θ. μιαν-): (μιαν-ρός) μια-ρός·</p> <p>χαλά-ω, -ῶ (= χαλαρώνω): χαλα-ρός κ.ά.</p>
-ερός	<p>θάλλω: θαλ-ερός (ὁ θάλλων)·</p> <p>φαίνομαι (θ. φαν-): φαν-ερός (ὁ φαινόμενος)·</p> <p>στυγέ-ω -ῶ: στυγ-ερός (= μισητός, βδελυρός).</p>

2) Όσα σημαίνουν εκείνον που έχει ικανότητα, κλίση ή επιτηδειότητα σ' αυτό που δηλώνει το ρήμα· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ϊκὸς	δευτερόκλιτα τρικατάληκτα: ἄρχ-ω: ἀρχ-ικὸς (= ικανός να ἀρχει) κ.ά.
-τικὸς	ἀμύν-ομαι: ἀμυν-τικὸς (= επιτήδειος να ἀμύνεται)· ἀρπάζω (θ. ἀρπαγ-): ἀρπακ-τικὸς (= που ἔχει τάση να αρπάζει)· δηλό-ω, -ῶ: δηλω-τικὸς (= που ἔχει την ικανότητα να δηλώνει, να φανερώνει)· ἐρίζω (θ. ἐριδ-): ἐρισ-τικὸς (= που ἔχει κλίση στο να φιλονικεῖ) κ.ά.

-ἶμος	<p>δευτερόκλιτα δικατάληκτα: μάχ-ομαι: μάχ-ἶμος (= ικανός να μάχεται)· φρονέ-ω -ῶ: φρόν-ιμος (= ικανός να φρονεί, συνετός)· ὠφελέ-ω -ῶ: ὠφέλ-ιμος κ.ά.</p>
-μων	<p>(γεν. -μονος), τριτόκλιτα δικατάληκτα: αἰδέομαι, -οὔμαι: αἰδή-μων (= που ντρέπεται, ντροπαλός)· ἔλε-έ-ω -ῶ: ἐλεή-μων (= που ελεεί)· μι-μνή-σκομαι (θ. μνη-): μνή-μων (= που έχει την ικανότητα να θυμάται)· οἰκτίρω: οἰκτίρ-μων (= που οικτίζει, σπλαχνίζεται, σπλαχνικός) κτλ.</p>

-τήριος	δευτερόκλιτα δικατάληκτα ή τρικατάληκτα: δρά-ω -ῶ (θ. δρασ-): δρασ-τήριος, -ος, -ον (= ικανός, να δρα, ενεργητικός, αποτελεσμα- τικός)· λύω:λυ-τήριος, -ος, -ον και -ία, -ον (= ικανός να λύνει, ν' ανακουφίζει)· σώζω (θ. σω-): σω-τήριος, -ος, -ον (= ικανός να σώ- ζει) κ.ά
---------	--

β) Επίθετα παράγωγα από ονόμα- τα

397. Επίθετα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή κάποτε και από επίθετα) είναι:

1) Όσα σημαίνουν αυτόν που ανήκει σ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή αυτόν που έχει σχέση

με αυτό·τα επίθετα αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

I. Κατάληξη -ιος, που (ανάλογα με τους προηγούμενους φθόγγους και τις φθογγικές παθήσεις που γίνονται) παρουσιάζεται και σαν -αιος, -ειος, -οιος, -ῶος. Π.χ.

α) -ιος	θάλασσα: θαλάσσ-ιος· οὐρανός: οὐράν-ιος· πατήρ (γεν. πατρός): πάτρ-ιος· τιμή: τίμ-ιος· ένιαυτός: (ένιαύτ-ιος) ένιαύσ-ιος (βλ. §70, 4)· πλοῦτος: (πλούτ-ιος) πλούσ-ιος· έκων (γεν. έκόντ-ος): (έκόντ-ιος) έκούσ-ιος (βλ. §70, 4) κ.ά.
---------	---

<p>β) -αιος</p>	<p>ἀγορά: (ἀγορά-ιος) ἀγο- ραῖος· ἀνάγκη (θ. ἀναγκα-): (ἀναγκά-ιος) ἀναγκαῖος· δί- κη (θ. δικα-): (δίκα-ιος) δί- καιος· ἔτσι και: ἀγέλη: ἀγελαῖος· ἔδρα: ἐδραῖος· κρήνη: κρηναῖος· σπουδή: σπουδαῖος· ὥρα: ὠραῖος (= που γίνεται την ὠρα που πρέπει, ὠριμος) κ.ά. Από αναλογία προς αυτά και: κῆπος: κηπαῖος· χέρ- σος: χερσαῖος κ.ά.</p>
<p>γ) -ειος</p>	<p>βασιλεύς: (βασίλε-ιος) βα- σίλειος (= που ανήκει στο βασιλέα, βασιλικός) τέλος (θ. τελεσ-): (τέλεσ-ιος, τέ- λε-ιος) τέλειος· θεός: (θέ- ιος) θεῖος· ἄστυ (ἄστε-ως): (ἀστέ-ιος) ἀστεῖος κ.ά. Από αναλογία προς αυτά και: δοῦλος: δούλ-ειος·</p>

	<p>οἶκος: οἰκ-εἶος· ἀνὴρ (ἀνδρ-ός): ἀνδρ-εἶος· ἐπί- σης σε -ειος κανονικά λή- γουν τα επίθετα που πα- ράγονται από ονόματα προσώπων ή ζώων: Εὐκλείδης: Εὐκλείδ-ειος· Κίμων: Κιμών-ειος· Πυθα- γόρας: Πυθαγόρ-ειος· αἶξ (αἰγ-ός): αἶγ-ειος· βοῦς (βο- ός): βόειος· ἵππος: ἵππ-ειος· κύκνος: κύκν-ειος κ.ά.</p>
<p>δ) -οιος</p>	<p>γέλως (θ. γελοσ-): (γελόσ- ιος, γελό-ιος) γελοῖος· ἄλλος· (ἀλλό-ιος) ἀλλοῖος· ὁμὸς (= κοινός): (ὁμό-ιος) ὁμοῖος και ὁμοιος· ἀνάλογα και πᾶς (παντ-ός): παντ-οῖος κ.ά.</p>

ε) -ῶος	<p>ἥρω-ς: (ἥρώ-ιος) ἥρῶος (= αὐτός που ανήκει στον ἥρωα)· ἥως (= πρῶί): (ἥώ-ιος) ἥῶος (= πρῶινός) και αττ. ἡ ἔως: ἐῶος· ἀνά- λογα και: πατήρ (πατρ-ός): πατρῶος· μήτηρ (μητρ-ός): μητρῶος· πάπ- πος: παππ-ῶος κ.ά.</p>
---------	---

II. Κατάληξη -κός, που (από αναλογία προς άλλα παράγωγα ή με ορισμένες φθογγικές παθήσεις) παρουσιάζεται και σαν -ακός, -ἴκός, -ῦκός, -εικός:

α) {	-κός	<p>καρδία: καρδια-κός· οἰκί- α: οἰκία-κός· παροιμία: παροιμια-κός κ.ά.</p>
	-ακός	<p>Από αναλογία προς αυ- τά και: ἥλιος: ἥλι-ακός·</p>

		<p>συμπόσιον: συμποσι-ακός· Κορίνθιος: Κορινθι-ακός· Ῥόδιος: Ῥοδι-ακός κ.ά.</p>
β)	-κός	<p>ἱστορία: ἱστορι-κός· μα- νία: μανι-κός· μάντις: μαντι-κός· πανήγυρις: πανηγυρι-κός· φύσις: φυσι-κός κ.ά.</p>
	-ι-κός	<p>Από αναλογία προς αυ- τά και: πολίτης: πολιτ- ικός· εἰρήνη: εἰρην-ικός· βάρβαρος: βαρβαρ-ικός· δοῦλος: δουλ-ικός· πό- λεμος: πολεμ-ικός· ἔθνος: ἔθν-ικός· ἦθος: ἠθ-ικός· ῥήτωρ (ῥήτορ-ος): ῥη- τορ-ικός· ἡγεμῶν (ἡγε- μόν-ος): ἡγεμον-ικός· ἄστυ: ἄστ-ικός· Κερκυραῖος: Κερκυρα-ϊκός· Ἀχαιός:</p>

		Ἄχα-ϊκός· τροχαῖος: τροχα-ϊκός· βασιλεύς: βασιλ-ικός· Εὐβοεύς: Εὐβο-ϊκός κ.ά.
γ)	-κός	θῆλυς: θηλυ-κός· Λίβυ-ς, γεν. Λίβυ-ος (= αυτός που είναι από τη Λιβύ- η): Λιβυ-κός από αναλο- γία και: ὁ ἄλς (= το αλά- τι): ἄλ-υκός (= αρμυρός) κ.ά.
	-υκός	
δ)	-κός	Ἄκαδήμεια: Ἀκαδημει- κός· Δαρεῖος: δαρει-κός· Δεκέλεια: Δεκελει-κός·
	-εικός	κεραμεύς: (κεραμε-ικός) κεραμεικός· ὄρευς (= μουλάρι): (ὄρε-ικός) ὄρεικός (ὄρεικόν ζεῦγος = ένα ζευγάρι μουλάρια

2) Όσα σημαίνουν ύλη ή χρώμα·
αυτά έχουν τις παραγωγικές κατα-
λήξεις:

<p>-ινος</p>	<p>κριθή: κρίθινος, -ίνη, -ινον· λίθος: λίθινος, -ίνη, -ινον και -ος, -ον· ξύλον: ξύλινος, -ίνη, -ινον και -ος, -ον· πῶρος (= είδος πέτρας, πω- ρόλιθος): πώρινος, -ίνη, -ινον κ.ά.</p>
<p>(-εος) -οῦς</p>	<p>ἄργυρος: (ἀργύρ-εος) ἀργυ- ροῦς· σίδηρος: (σιδήρ-εος) σιδηροῦς· χαλκός: (χάλκ- εος) χαλκοῦς· χρυσός: (χρύσ-εος) χρυσοῦς· κύα- νος (= ύλη με γαλάζιο χρώ- μα): (κυάν-εος) κυανοῦς· πορφύρα (= χρωστική ουσία βαθιά κόκκινη): (πορφύρ- εος) πορφυροῦς κ.ά. (βλ. §162, α)·</p>

3) Όσα σημαίνουν τον κατάλληλο για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

<p>-μος</p>	<p>(παράγωγα κυρίως από ουσιαστικά σε -σις που παράγονται από ρήματα): ἄροσις (από το ἄρώω -ῶ = καλλιεργώ): ἄρόσιμος (= κατάλληλος για καλλιέργεια): καῦσις: καύσι-μος· οἴκησις: οἰκήσι-μος· χρήσις: χρήσι-μος κ.ά.</p>
<p>-ιμος</p>	<p>Από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίζονται παράγωγα με την κατάληξη -ιμος και από άλλα ουσιαστικά: ἐδώδῃ: ἐδώδ-ιμος (= φαγώσιμος)· μάχη: μάχ-ιμος· νόμος: νόμ-ιμος· πένθος: πένθ-ιμος κ.ά.</p>

4) Όσα σημαίνουν πλησμονή, δηλ. αφθονία από εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

<p>-εις</p>	<p>(γεν. -εντός) θηλ. -εσσα, ουδ. -εν: αίγλη: αίγλή-εις, -εσσα, -εν (= γεμάτος αίγλη)· τόλμη: τολμή-εις (= τολμηρός)· ύλη (= δάσος): ύλή-εις (= δασωμένος)· χάρι-ς: χαρί-εις· άνεμος: άνεμό-εις και ήνεμό-εις· άμπελος: άμπελό-εις κ.ά.</p>
<p>-όεις</p>	<p>Από αναλογία προς τα τελευταία σε -οεις σχηματίστηκαν παράγωγα και απευθείας με την παραγωγική κατάλ. -όεις: άστηρ (άστέρ-ος): άστερ-όεις· ίλϋς (= λάσπη): ίλυ-όεις· ίχθύς: ίχθυ-όεις κ.ά.</p>

<p>{ -νός (-εινός)</p>	<p>ὄρος (θ. ὄρεσ-νός, ὄρεν-νός) ὄρεινός· σκότος (θ. σκοτεσ-): (-εινός) (σκοτεσ-νός, σκοτεν-νός) σκοτεινός· δέος (θ. δεεσ-): (δεεσ-νός, δεεν-ός) δεινός· ὑγιής (θ. ὑγιεσ-): (ὑγιεσ-νός, ὑγιεν-νός) ὑγιεινός· ἄλγος: (θ. ἄλγεσ-): (ἄλγεσ-νός, ἄλγεν-νός) ἄλγεινός· κλέος: (θ. κλεεσ-): (κλεεσ-νός, κλεεν-νός) κλεινός (πβ. §68, 2).</p>
<p>-εινός</p>	<p>Από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίστηκαν παράγωγα απευθείας με την παραγωγική κατάλ. -εινός: πόθος: ποθ-εινός· φῶς: φωτ-εινός κ.ά.</p>

-λός	παχύς: παχυ-λός· φειδώ: φειδω-λός· άπατη-λός· σιωπή: σιωπηλός.
-ηλός	Από αναλογία προς τα τελευταία σε -ηλός σχηματίστηκαν παράγωγα απευθείας με την παραγωγική κατάληξη -ηλός: ρίγος: ριγ-ηλός· σφρίγος: σφριγ-ηλός· ύψος: ύψ-ηλός (έτσι και: χαμαί: χαμ-ηλός).
-λέος	δίψα: διψα-λέος· λύσσα: λυσσα λέος· πείνα: πεινα-λέος· ψώρα: ψωρα-λέος κ.ά.
-αλέος	Από αναλογία προς τα παραπάνω που λήγουν σε -αλέος σχηματίστηκαν παράγωγα και απευθείας με την παραγωγ. κατάλ. -αλέος: θάρρος: θαρρ-αλέος·

	κέρδος: κερδ-αλέος· ρώμη: ρωμ-αλέος· ὕπνος: ὑπν-αλέος· φρίξ, γεν. φρι-κός (= φρικίαση, ανατριχίλα): φρικ-αλέος κ.ά.
-ρὸς	αἴσχος: αἰσχ-ρός· ἔχθος (= ἔχθρα): ἐχθ-ρός· ἀνία: ἀνια-ρός·
	-αρὸς
-ρὸς	λύπη: λυπη-ρός· ὀδύνη: ὀδυνη-ρός· σιωπή: σιωπη-ρός· τόλμη: τολμη-ρός· τύχη: τυχη-ρός κ.ά.
	-ηρὸς

-ρὸς	ἰσχύς: ἰσχυ-ρός·
-υρὸς	ἔτσι και: ἄλμη: ἄλμ-υρός·
-ρὸς	κράτος (θ. κρατεσ-): κρατε- ρός·
-ερὸς	ἔτσι και: δρόσος: δροσ-ερός· φθό- νος: φθον-ερός· σκιά: σκι- ερός· φλόξ (φλογ-ός): φλογ- ερὸς κ.ά.
-ώδης	τριτόκλιτα δικατάληκτα: ἀφρός: ὁ, ἡ ἀφρ-ώδης, τὸ ἀφρῶδες· αἷμα (αἷματ-ος): αἷματ-ώδης· ἄκανθα: ἀκανθ- ώδης· λύσσα: λυσσ-ώδης· μανία: μανι-ώδης κ.ά.

5) Όσα σημαίνουν χρόνο ή μέτρο·
αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγω-
γικές καταλήξεις:

-αῖος	πρότερος: προτερ-αῖος· ὑστερος: ὑστερ-αῖος· δεύ- τερος: δευτερ-αῖος· τρίτος: τριτ-αῖος κτλ. (πβ. §206, γ)· πῆχυ-ς: πηχυ-αῖος· στά- διον: σταδι-αῖος.
-ιαῖος	ἔτσι και: πλέθρον: πλεθρ- ιαῖος· μήν: μην-ιαῖος κ.ά.
-ήσιος	ἔτος: ἐτ-ήσιος· ἡμέρα: ἡμερ- ήσιος·
-ινός	ἔαρ: ἐαρ-ινός· φθινόπωρον: φθινοπωρ-ινός· μεσημβρία: μεσημβρ-ινός· ἡμέρα: ἡμερ- ινός· ἑσπέρα: ἑσπερ-ινός· θέρος: θερ-ινός.

γ) Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα

398. Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα (ιδίως τοπικά ή χρονικά) έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ιος	ὄπισθεν: ὀπίσθ-ιος· πρόσθεν: πρόσθ-ιος
-ιμος	ὄψέ: ὄψ-ιος και ὄψ-ιμος· πρῶ και πρῶί: πρῶ-ιος και πρῶος και πρῶ-ιμος·
-νός	πέρυσσι: περυσι-νός·
-ινός	χθές: χθες-ινός·
-αῖος	ράγδην (= βίαια, δυνατά): ραγδ-αῖος· χύδην (= χυτά, ανάκατα): χυδ-αῖος (=κοινός, ανάμειχτος, πρόστυχος)·
-ικός	καθόλου (= γενικά): καθολι-κός.

Γ' . Παράγωγα ρήματα

399. Τα παράγωγα ρήματα σχηματίζονται α) από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα): βασιλεύ-ς: βασιλεύ-ω· ἥσυχος: ἥσυχ-άζω· β) από άλλα ρήματα: ἔρπ-ω: ἔρπ-ύζω· γ) από επιρρήματα ή επιφωνήματα: ἐγγύς: ἐγγίζω · οἴμοι: οἴμ-ώζω.

α) Ρήματα παράγωγα από ονόματα

400. Τα ρήματα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενο είναι ή γίνεται ή έχει ή παρέχει ή κάνει ό,τι φανερώνει η πρωτότυπη λέξη.

1) Τα ρήματα αυτά είχαν αρχικά την παραγωγική κατάληξη -jω (δηλ. παραγωγικό πρόσφυμα j και κατάλ. -ω· βλ. §379, 2 και 3):

α´) βοή (θ. βοα-): (βοά-jω) βοά-ω -ῶ·
τόλμη (θ. τολμά-): (τολμά-jω)
τολμά-ω -ῶ·
έτσι και: ήττα: ήττά-ομαι -ῶμαι· άνία:
άνιά-ω -ῶ κ.ά. (βλ. §64, 2)
β´) νόσος (θ. νοσε-): (νοσέ-jω)
νοσέ-ω -ῶ· όκνος: όκνέ-ω -ῶ·
πλοῦτος: πλουτέ-ω -ῶ· πόνος:
πονέ-ω -ῶ· φίλος: φιλέ-ω -ῶ κ.ά.
γ´) γυμνός: (γυμνό-jω) γυμνό-ω -ῶ·
δηλος: δηλό-ω -ῶ· δοῦλος:
δουλό-ω -ῶ· δίκαιος: δικαιο-ω -ῶ· λύ-
τρον: λυτρό-ω -ῶ κ.ά.
δ´) βασιλεύς: (βασιλεύ-jω) βασιλεύ-ω·
γραμματεύς: γραμματεύ-ω· ίππεύς:
ίππεύ-ω· φονεύς: φονεύ-ω κ.ά.
ε´) παῖς (παιδ-ός): (παίδ-jω) παίζω·
σκιάς (σκιάδ-ος): σκιάζω· ψεκὰς (ψε-
κάδ-ος): ψεκάζω· έτσι και: ἄρπαξ
(ἄρπαγ-ος): ἄρπάζω κ.ά. (βλ. §67, 2)
ς´) έλπις (έλπίδ-ος): (έλπίδ-jω) έλπί-
ζω· ἔρις (ἔριδ-ος): έρίζω· έτσι και:

μάστιξ (μάστιγ-ος): μαστίζω κ.ά. (βλ. §67, 2)

ζ') βάσκαν-ος: (βασκάν-jω) βασκαίνω· μέλας (μέλαν-ος): (μελάν-jω) μελαίνω κ.ά (βλ. §66)

η') καθαρὸς (καθάρ-jω) καθαίρω· τέκμαρ (= τεκμήριο· γεν. τέκμαρ-ος): (τεκμάρ-jομαι) τεκμαίρομαι κ.ά. (βλ. §66)

θ') μάρτυς (μάρτυρ-ος): (μαρτύρ-jομαι, μαρτύρρομαι) μαρτύρομαι κ.ά. (βλ. §68, 4, β)

ι') ἄγγελος: (ἀγγέλ-jω) ἀγγέλλω· ναυτίλος: (ναυτίλ-jομαι) ναυτίλλομαι· ποικίλος: (ποικίλ-jω) ποικίλλω κ.ά.

ια') κῆρυξ (κῆρυκ-ος): (κηρύκ-jω) κηρύττω ἢ κηρύσσω· φύλαξ (-ακος): (φυλάκ-jω) φυλάττω ἢ φυλάσσω· αἷμα (αἷματ-ος): (αἱμάτ-jω) αἱμάττω ἢ αἱμάσσω κ.ά. (βλ. §67, 2).

2) Από παραδείγματα όπως τα παραπάνω σχηματίστηκαν οι καταλήξεις: -άω (-ιάω), -έω, -όω, -εύω, -ζω, -άζω, -ίζω, -νω, -ύνω, -αίνω, -αίρω κτλ.

α) -άω ἄριστον: ἄριστ-άω -ῶ· γόος: γο-άω -ῶ· σφρίγος: σφριγ-άω -ῶ·
-ιάω ἐρυθρός: ἐρυθρ-ιάω -ῶ κ.ά.

Μερικά ρήματα σε -άω και σε -ιάω, παράγωγα από ονόματα, σημαίνουν έφεση (δηλ. μεγάλη επιθυμία) ή πάθηση: θάνατος, θανατ-άω -ῶ (= επιθυμώ πολύ το θάνατο), στρατηγός: στρατηγ-ιάω -ῶ (= επιθυμώ πολύ να γίνω στρατηγός)· λίθος: λιθ-άω και λιθ-ιάω -ῶ (= πάσχω από λιθίαση), ὀφθαλμός: ὀφθαλμ-ιάω -ῶ (= πάσχω από ὀφθαλμία) κ.ά.

β') -έω	<p>ἀπειλή: ἀπειλ-έω -ῶ· μάρτυς (μάρτυρ-ος): μαρτυρ-έω -ῶ κ.ά. Ἔτσι και πολλά παρασύνθετα: εὐδαίμων (-ονος): εὐδαι- μον-έω -ῶ· εὐεργέτης: εὐεργετ-έω, -ῶ· σῶφρων (-ονος): σω- φρον-έω -ῶ κ.ά. Πβ. §430, α.</p>
γ') -όω	<p>ρίζα: ριζ-όω -ῶ· σκηνή: σκην-όω -ῶ· πλήρης: πληρ-όω -ῶ· ἐλάττων: ἐλαττ-όω -ῶ· μείων: μει-όω -ῶ κ.ά.</p>
δ') -εύω	<p>ταμίας: ταμι-εύω· ἰκέτης: ἰκετ-εύω· ἀγορά: ἀγορ- εύω· δοῦλος: δουλ-εύω· κόλαξ (κόλακ-ος): κολακ-εύω· παῖς (παιδ-ός): παιδεύω κ.ά.</p>

ε')	-ζω	ἀγορά: ἀγορά-ζω· δίκη (θ. δικα-): δικά-ζω· δόξα: δοξά-ζω (πβ. §292, 3)
	-άζω	ἄτιμος: ἀτιμ-άζω· ἥσυχος: ἥσυχ-άζω κ.ά.
Ϝ')	-ίζω	ἄγνός: ἀγν-ίζω· ὁ ὄρος: ὄρ-ίζω· φενάκη: φενაკ-ίζω· ὕστερος: ὕστερ-ίζω· ἀθρόος: (ἀθρο-ίζω) ἀθροίζω κ.ά.

Ρήματα σε -ιάζω ή -ίζω, παράγωγα από ονόματα εθνικά ή κύρια ή από ονόματα ζώων, σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενο τους μιμείται τα ήθη, τη γλώσσα, κτλ. ή ακολουθεί τα φρονήματα εκείνου που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα: Βοιωτός: βοιωτ-ιάζω (= μιμούμαι τα ήθη ή τη γλώσσα των Βοιωτών)· έτσι και: Ἕλλην: ἔλλην-ίζω· βάρβαρος: βαρβαρ-ίζω· Μηδος: μηδ-ίζω· Φίλιππος:

φιλιππ-ίζω· πίθηκος: πιθηκ-ίζω κ.ά.
 (πβ. τα νεοελλ.: παπαγαλίζω = μιλώ
 σαν παπαγάλος κ.ά.).

ζ´)	-νω	βαθύς: βαθύ-νω· βαρύς: βαρύ-νω· ήδύς: ήδύ-νω· όξύς: όξύ-νω κ.ά. Από αναλογία προς αυτά σηματίστηκαν με πα- ραγωγ. καταλ.
	-ύνω	αΐσχος: αΐσχ-ύνω· θάρ- ρος: θαρρ-ύνω· λαμπρός: λαμπρ-ύνω· μήκος: μηκ- ύνω· φαιδρός: φαιδρ- ύνω κ.ά.
	-αίνω	θερμός: θερμ αίνω· κοΐλος: κοιλ-αίνω· χαλεπός: χαλεπ- αίνω· δυσχερής: δυσχερ- αίνω· ύγιής: ύγι-αίνω κ.ά.
η´)	-αίρω	γέρας: γερ-αίρω· έχθρός: έχθ-αίρω· μέγας: μεγ-αίρω κ.ά.

β) Ρήματα παράγωγα από άλλα ρήματα

401. Τα ρήματα που παράγονται από άλλα ρήματα είναι:

1) εναρκτικά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο αρχίζει να κάνει ή να γίνεται ό,τι δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν παραγωγική κατάληξη **-σκω**:

-σκω	γηράω -ῶ: γηρά-σκω (= αρχίζω να γεράζω)· ήβάω -ῶ: ήβάσκω (= αρχίζω να γίνομαι έφηβος) κ.ά.
-------------	--

2) εφρετικά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο έχει έφρεση (μεγάλη επιθυμία) για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις **-ιάω** και

-είω, που προσθέτονται στο χρονικό θέμα του μέλλοντα:

-ιάω (-ιῶ)	κλαί- ω (μέλλ. κλαύσομαι): κλαυσ- ιάω -ιῶ (=θέλω να κλάψω)
-είω	πολεμ-έω -ῶ (μέλλ. πολεμήσω): πολεμησ-είω (= θέλω να πο- λεμήσω)· τυρανν-έω -ῶ (μέλλ. τυραννήσω): τυραννησ-είω (= θέλω να γίνω τύραννος)· δρά-ω -ῶ (μέλλ. δράσω): δρασ-είω (= θέλω να δράσω).

**3) θαμιστικά ή επιτατικά, δηλ. ση-
μαίνουν ότι το υποκείμενο εκτελεί
θαμὰ (= συχνά) ή σε μεγάλο βαθμό
αυτό που φανερώνει το πρωτότυπο
ρήμα· αυτά έχουν τις παραγωγικές
καταλήξεις: -άζω, -ίζω, -ύζω:**

-άζω	στένω (= στενάζω): στεν-άζω (= στενάζω συχνά)· ρίπτω: ριπτ-άζω (= ρίχνω εδώ κι εκεί)
-ίζω	αίτέω -ῶ: αίτ-ίζω (= ζητώ συχνά, επίμονα)
-ύζω	ἔρπω: ἔρπ-ύζω (= σέρνομαι διαρκώς).

γ) Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα και επιφωνήματα

402. Τα ρήματα που παράγονται από επιρρήματα σημαίνουν ότι το υποκείμενο είναι ή κάνει ό,τι δηλώνει η πρωτότυπη λέξη· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις -ζω ή -ίζω:

-ζω	δίχα: διχά-ζω (= διαιρώ σε δύο μέρη, ξεχωρίζω), πέλας (= κοντά): πελά-ζω (= πλησιάζω) κ.α.
-ίζω	έγγύς: έγγ-ίζω· χωρίς: χωρ-ίζω κ.ά

403. Τα ρήματα που παράγονται από επιφωνήματα σημαίνουν ότι το υποκείμενο λέει εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις -ζω (-άζω, -ίζω, -ώζω):

-ζω	άλαλαί: άλαλά-ζω (= λέω άλαλαί, φωνάζω)· γρῦ: γρύ-ζω (= λέω γρῦ, μουρμουρίζω)
-άζω	αίαϊ: αϊ-άζω (= λέω αίαϊ, θρηνώ)
-ίζω	έλελεῦ: έλελ-ίζω (= φωνάζω έλελεῦ)
-ώζω	οῖμοι: οῖμ-ώζω (= φωνάζω οῖμοι, θρηνώ) (πβ. §440, γ).

Δ' . Παράγωγα επιρρήματα

404. Επιρρήματα παράγονται από κάθε κλιτό μέρος του λόγου και από προθέσεις ή άλλα επιρρήματα. Τα παράγωγα επιρρήματα είναι **τοπικά, τροπικά, ποσοτικά και χρονικά.**

α) Τοπικά

405. Τα τοπικά παράγωγα επιρρήματα σημαίνουν:

1) τη στάση σ' έναν τόπο, με τις παραγωγ. καταλήξεις **-θι, -σι(ν), -οι:**

-θι	ἄλλος: ἄλλο-θι (= σε ἄλλον τόπο, αλλού) αὐτός: αὐτό-θι (= σ' αὐτό τον τόπο, αὐτού)
------------	---

-σι(ν)	<p>Ἀθῆναι: Ἀθήνη-σι(ν)· Ὀλυμπία: Ὀλυμπία-σι(ν)· Πλαταιαί: Πλαταιᾶ-σι(ν) κτλ. θύρα: θύρα-σι (= στην πόρτα, έξω από το σπίτι)</p>
-οι	<p>Ἴσθμός: Ἴσθμοῖ· Μέγαρα: Μεγαροῖ· Πυθώ (= Δελφοί): Πυθοῖ (= στους Δελφούς)· οἶκος: οἴκοι (= στο σπίτι, στην πατρίδα· πάντα για στάση, αντί για το ἐν τῇ πατρίδι)</p>

2) την κίνηση προς έναν τόπο, με τις παραγωγικές καταλήξεις -ω, -σε, -δε (-ζε):

-ω	<p>ἀνά: ἄνω (= προς τα πάνω· και για στάση = πάνω) κατά: κάτω· ἐς ἢ εἰς: ἔσω ἢ εἴσω (= μέσα σε, προς τα μέσα· και</p>
----	---

	για στάση = μέσα)· πρὸς: πρόσ-ω, με μετάθεση: πόρσω και με αφομοίωση: πόρρω (= προς τα εμπρός, μακριά) κ.ά.
-σε	ἄλλος: ἄλλο-σε (= προς άλλο μέρος)· αὐτός: αὐτό-σε (= προς αυτό το μέρος)· ἐκεῖ: ἐκεῖ-σε (= προς τα εκεί) κ.ά.
-δε	Μέγαρα: Μεγαρά-δε· Ἐλευσίς (Ἐλευσῖν-ος): Ἐλευσινά-δε κτλ.
(-ζε)	(= προς τα Μέγαρα, προς την Ελευσίνα κτλ.)· οἶκος: οἰκόν-δε και οἶκα-δε (= προς το σπίτι, προς την πατρίδα)· Ἀθῆναι: (Ἀθήνας-δε) Ἀθήναζε·

3) την κίνηση από έναν τόπο, με τις παραγωγικές καταλήξεις -θεν (-οθεν, -ωθεν):

-θεν	ἐκεῖ: ἐκεῖ-θεν (= ἀπό εκείνον τον τόπο)· οἶκος: οἴκο-θεν (= ἀπό το σπίτι, ἀπό την πατρίδα)· ἄλλος: ἄλλο-θεν (= ἀπό ἄλλον τόπο) κ.ά.
-οθεν	ἔτσι και: πᾶς (παντ-ός): πάντ-οθεν (= ἀπό παντού) κ.ά.
-ωθεν	ἄνω: ἄνωθεν (= ἀπό πάνω)· ἀμφότεροι: ἀμφοτέρω-θεν (= και ἀπό τα δύο μέρη)· ἐκάτερος: ἐκατέρ-ωθεν.

β) Τροπικά

406. Τα τροπικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται:

1) ἀπό επίθετα, αντωνυμίες και μετοχές με κατάληξη -ως (-ῶς):

-ως (-ῶς)	<p>δίκαιος: δικαί-ως· σπουδαίος: σπουδαίως· βαρύς: βαρέως· οὔτος: οὔτως· ἄλλος: ἄλλως· δέον (γεν. δέοντ-ος): δεό- ντως· θαρρῶν (γεν. θαρ- ροῦντ-ος): θαρρούντως· εἰκῶς (γεν. εἰκότ-ος): εἰκό- τως· λεληθῶς (γεν. λεληθότ- ος): λεληθότως· ὁμολογούμε- νος: ὁμολογου-μένως· ἔσκεμμέ- νος: ἔσκεμμένως· καλός: καλῶς· ἰκανός: ἰκανῶς· εὐγε- νής: εὐγενῶς· σαφής: σαφῶς κ.ά.· θορυβώδης: θο- ρυβωδῶς κ.ά.</p>
--------------	--

2) από οποιοδήποτε κλιτό μέρος του λόγου, με τις παραγωγικές καταλήξεις -δην (-άδην, -ίνδην), -δὸν (-ηδόν), -ί, (-τί), -εἶ, -ς:

-δην	αἴρω (θ. ἀρ-): ἄρ-δην· κρύπτω (θ. κρυφ-): (κρύφ-δην) κρύβ-δην· μείγνυ-μι: μείγ-δην· φύρω (= ανακατώ-νω): φύρ-δην· βαίνω (θ. βα-): βά-δην·
-άδην	έτσι και: τρέχ-ω: τροχ-άδην· σπείρ-ω: σπορ-άδην κ.ά.
-ίνδην	ἄριστος: ἀριστ-ίνδην (μ' εκλογή του αρίστου)· πλοῦτος: πλουτ-ίνδην (κατά τον πλούτο)
-δὸν	ἀναφαίνω (θ. ἀνα-φαν-): ἀναφαν-δὸν (= φανερά)· βότρυς: βοτρυ-δὸν (= σαν σταφύλια)· ἀγέλη: ἀγελη-δόν·
-ηδὸν	έτσι και: κύων (κυν-ός): κυνηδόν (= σαν σκύλος)· ταύρος: ταυρ-ηδόν κ.ά.

<p>{ -ì</p>	<p>ἄμισθος: ἀμισθ-ί· αὐτόχειρ: αὐτοχειρ-ì (= με τα ίδια του τα χέρια)· ἐθέλων (γεν. ἐθέλοντ- ος): ἐθελοντ-ί· ἀμάχητος: ἀμα- χητ-ί· ἀγέλαστος: ἀγελαστ-ί ἄπνευστος: ἀπνευστ-ί κ.ά.</p>
<p>-τὶ</p>	<p>Ἀπό αναλογία προς τα τελευ- ταία σχηματίζονται με παρα- γωγ. κατάλ. -τί: μέγας (μεγάλ- ου): επίρρ. μεγάλως και απ' αυ- τό μεγαλωσ-τί· νέος: επίρρ- ρ. νέως και απ' αυτό νεωσ-τί· ἔτσι και: ὀνομάζω: ὀνομασ-τί· ἐλληνίζω: ἐλληνισ-τί· βαρβαρί- ζω: βαρβαρισ-τί·</p>
<p>-εὶ</p>	<p>ἄμαχος: ἀμαχ-εὶ· ἄσπονδος: ἄσπονδ-εὶ (= χωρίς σπονδές)· νήποινος (= ατιμώρητος): νη- ποιν-εὶ (= χωρίς τιμωρία)· πάν- δημος: πανδημ-εὶ·</p>

-ς	<p> ἀναμίσγω: (ἀναμίγ-ς) ἀναμίξ· ἐναλλάσσομαι: (ἐναλλάγ-ς) ἐναλλάξ· από θέμα πυγ- (που απ' αυτό πυγ-μή): (πύγ-ς) πύξ (= με γροθιές)· από θ. λαγ-: (λάγ-ς) λάξ (= με κλοτσιές, πβ. λακτίζω) </p>
----	--

γ) Ποσοτικά

407. Τα ποσοτικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται από κλιτές λέξεις που φανερώνουν αριθμό ή ποσό. Αυτά έχουν παραγωγικές καταλήξεις -ς, -κις, -άκις:

-ς	<p> δύο (θ. δι-, πβ. δι-πλοῦς): δί-ς· τρεῖς, τρί-α: τρί-ς· </p>
-κις	<p> ἐπτά: ἐπτά-κις· δέκα: δεκά-κις· </p>
-άκις	<p> από αναλογία προς τα πα- </p>

ραπάνω σχηματίζονται με παραγωγική κατάληξη -άκις: πέντε: πεντ άκις· έξ: έξ-άκις κτλ.· πόσος: ποσ-άκις· ὅσος: ὀσ-άκις· πολὺς (πολλοῦ): πολ-λ-άκις κ.ά.· πβ. §212.

δ) Χρονικά

408. Τα χρονικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται από αντωνυμίες και έχουν την παραγωγική κατάληξη -τε: ἄλλος: ἄλλο-τε· ἕκαστος: ἕκαστο-τε· ὅς: ὅ-τε κ.ά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 5ου ΤΟΜΟΥ

28ο Κεφ. Αόριστοι β' βαρύ- τονων ρημ. κατά τα ρ. σε -μι	σελ. 9
Με χαρακτήρα 1) η και ᾶ, 2) ā και á, 3) η και ε, 4) ω και ο, 5) ū και ũ	σελ.9
Παραδείγματα	σελ.11
29ο Κεφ. Άλλα ρήματα της β' συζυγίας σε -μι	σελ.15
εἰμί, εἶμι	σελ.15
φημί	σελ.17
ἤμι, κείμαι, κάθημαι	σελ.19
οἶδα, δέδοικα ἢ δέδια	σελ.22
τέθνηκα, βέβηκα, ἔοικα, χρή, εἴμαρται	σελ.26
πέπρωται	σελ.28
30ό Κεφ. Ρήματα ανώμα- λα, αποθετικά και απρόσω- πα	σελ.29
Α΄. Ρήματα ανώμαλα	σελ.29
1. Ρήματα ανώμαλα κατά	σελ.29

το σχηματισμό των χρόνων	
2. Ρήματα ανώμαλα κατά τη σημασία των χρόνων	σελ.37
Β΄. Ρήματα αποθετικά	σελ.40
Γ΄. Ρήματα απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα	σελ.44
31ο Κεφ. Άκλιτα μέρη του λόγου	σελ.45
1. Επιρρήματα	σελ.45
Συσχετικά επιρρήματα Πίνακας συσχετικών επιρρημάτων	σελ.47
2. Προθέσεις	σελ.51
3. Σύνδεσμοι	σελ.52
4. Επιφωνήματα	σελ.56
5.Μόρια	σελ.57
6. Άκλιτα με πολλαπλή σημασία	σελ.59

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ	
ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ	
32ο Κεφ. Γενικά για την παραγωγή και τη σύνθεση	σελ.63
33ο Κεφ. Παραγωγή των λέξεων	σελ.67
Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για την παραγωγή	σελ.67
Α΄. Παράγωγα ουσιαστικά	σελ.70
α) Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	σελ.70
β) Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα	σελ.80
γ) Ουσιαστικά παράγωγα από άλλα ουσιαστικά	σελ.85
1. Υποκοριστικά	σελ.85
2. Μεγεθυντικά	σελ.89
3. Τοπικά	σελ.90
4. Περιεκτικά	σελ.91
5. Πατρωνυμικά	σελ.93
6. Γονεωνυμικά	σελ.96

7. Εθνικά	σελ.97
8. Παρώνυμα	σελ.102
Β΄. Παράγωγα επίθετα	σελ.104
α) Επίθετα παράγωγα από ρήματα	σελ.105
1. Κυρίως ρηματ. επίθετα	σελ.105
2. Άλλα επίθ. παράγωγα από ρήματα	σελ.108
β) Επίθετα παράγωγα από ονόματα	σελ.114
γ) Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα	σελ.129
Γ΄. Παράγωγα ρήματα	σελ.130
α) Ρήματα παράγωγα από ονόματα	σελ.130
β) Ρήματα παράγωγα από άλλα ρήματα	σελ.137
γ) Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα και επιφωνήματα	σελ.139

Δ´. Παράγωγα επιρρήματα	σελ.141
α) Τοπικά	σελ.141
β) Τροπικά	σελ.144

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιοόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιοόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.